

IDRIJSKI RAZGLEDI

Zakojca (foto Zivko Pitamic)

Izdaja
Mestni muzej v Idriji

Uredniški odbor:
inž. Ivan Gantar, Anica Munda,
Jurij Bavdaž, Slavko Poljanšek,
Jože Čar, Milan Božič.

Odgovorni urednik
Srečko Logar.

Izhaja vsake tri mesece.
Celoletna naročnina Ndin 4,
za inozemstvo Ndin 6.

Naslov:
Idrijski razgledi,
Idrija,
poštni predal 11,
telefon 7 61 35

tek. rač.
pri NB Idrija
št. 5202/603-119.

Telegrami
Muzej Idrija.

Tiska tiskarna
»Primorski tisk«
Koper.

Stanko Bloudek

Stanko Bloudek se je rodil dne 11. februarja 1890 v Idriji. Njegov oče, Čeh po rodu, je bil rudarski inženir, mati pa Idriječanka iz rodu Lapajnetov. Že v Stankovi rani mladosti je bil njegov oče premeščen v Most (Brüx) na Češkem, ne nazadnje zaradi njegove narodnostne zavednosti. Kot Čeh je imel v zagrizeno nemški okolici težje življenje. Rodbina s štirimi hčerami in enim sinom je tudi pomenila velike zahteve do družinskega očeta. Zaradi preobilice dela, vestnosti in skrbnosti — rudnik je bil zaradi plinov zelo nevaren ter so bile pogoste nesreče — je oče obolel na srcu ter 1. 1904 umrl za kapjo. Mladi Stanko je tako končal v nemškem Brüxu vso osnovno solo ter prva štiri leta gimnazije (do 14. leta starosti).

Po očetovi smrti se je za rodbino začelo zelo težko življenje. Mati se je z otroki preselila k stari materi v Ljubljano. Tu so se težko in skromno preživljali. Peto gimnazijo je Stanko končal v oskrbi svojega strica, inženirja v Kranju, ostale tri razrede gimnazije je dokončal v Ljubljani, kjer je maturiral leta 1909.

Po maturi se je Stanko vpisal najprej z bratrancom Dolfetom Lapajnetom na slikarsko akademijo, nato na strojni oddelek tehniške visoke šole v Pragi. Preživljati se je seveda moral sam. Dinamična notranja sila ga je vlekla v letalstvo. Pričel je z jadralcem v Pragi (1. 1910), nato pa je konstruiral dve letali: »Libelo I« leta 1911 v Pragi in »Libelo II« leta 1912 na Dunaju. Za obe letali je dal denarna sredstva mehanik in tekmovalec Čermak, prav tako je oskrbel motorje za obe letali. Od jeseni leta 1911 do jeseni leta 1913 je sodeloval Stanko Bloudek kot letalski konstruktor pri tvrdki Etrich v Trutnovu, nato do izbruha prve svetovne vojne pri Deutsche Flugzeugwerke v Leipzigu. Pri tem delu seveda ni mogel intenzivno študirati na visoki šoli. Absolviral jo je leta 1913, diplomiranje pa je dokončno prekinila svetovna vojna. Od junija do decembra leta 1914 je delal pri tvrdki Thone in Fiala na Dunaju, nato je bil glavni letalski konstruktor podružnice Škodovih Zavodov v Dunajskem Novem mestu. Maja leta 1916 je bil premeščen k Ungarische Flugzeugwerke A. G. v Budimpešto, tam je ostal do konca vojne.

Doba v letih 1918 do druge svetovne vojne, ki jo je inženir Stanko Bloudek preživel v Ljubljani, predstavlja najbolj plodovito dobo njegovega življenja. Živel je v glavnem samostojno od dohodkov, ki so mu jih prina-

šali patenti. Do leta 1920 je bil formalno delovodja pri Avto delavnicah. Od leta 1920 do leta 1924 je kot družabnik tvrdke Bloudek, Hladek in Lopac konstruiral transportne naprave za eksploatacijo gozdov. Od leta 1923 dalje je imel lastno podjetje Bloudek & Co z delavnico v Šiški. V njej je izdeloval mnogo majhnih vsakdanjih izdelkov, delno po lastnih patentih. Izredne materialne donose mu je prinesla proizvodnja »Rekord« vijakov, to je patentiranih zaskočnih ključavnic za železniške vagonne. Te ključavnice so bile nekaj časa izredno važne, ker so bili vlomi v železniške vagonne na dnevnem redu. Ko je z ureditvijo razmer potreba po takih brutalnih zaporah vagonov odpadla, je leta 1934 prodal svojo delavnico podjetju »Avtomontaža«. V navedeni dobi so bili materialni donosi patentov in izdelkov delavnice tako veliki, da materialno vprašanje za Bloudka ni obstajalo. Osebnostno je živel nadvse skromno, toda poskusi, modeli in naprave za preizkušanje novotarij so zahtevale ogromne vsote. V tej dobi se je izkazal Bloudek tudi kot požrtvovalen mecen za športne naprave; predvsem za kopalnišče »Ilirijo« v Ljubljani, ki je bila skoraj v polni meri njegova osebna investicija.

Po letu 1934 je sodeloval dalje v »Avtomontaži« kot konstruktor avtomobilov. Iz te delavnice so izšli avtomobil tipa »Triglav« po Bloudkovem načrtu z motorjem DKW. Prve mojstre za gradnjo pločevinastih karoserij je izvežbal on v tej delavnici.

Takoj po prvi svetovni vojni seveda s konstruiranjem ni bilo nič, saj to zahteva čisto drugačne iniciative finančne podlage. Čim pa so se prilike uravnovesile, se je v Ljubljani ustanovilo društvo »Naša krila« (predsednik Hribar). V okviru tega društva je ing. Stan-

ko Bloudek mnogo sodeloval ter konstruiral dve motorni letali: »Srako« leta 1925 in »Lojzeta« leta 1928. V nadaljnjem razvoju pa seveda nismo mogli več tekmovati z drugimi narodi, ki so imeli vse drugačne finančne zmogljivosti. Poleg študija strojnih in letalskih naprav je inženir Stanko Bloudek velik del življenja posvetil športu. Šport je gojil sam osebno, bil je nekajkrat državni prvak v umetnem drsanju. Sodeloval je pri ustanovitvi prvih nogometnih klubov. Pri gradnji kopaljšča v Ljubljani je vložil glavni del investicij, osebnega truda pri zasnovi, gradnji in vzdrževanju kopaljšča pa se ne da preceniti. Nič manj truda ni vložil v organizacijo in vzdrževanje drsališča pod Cekinovicim gradom. Njegovo največje delo je bil študij skakalnic. Z genialnim profiliranjem oblike odskoka in doskoka mu je uspelo doseči daljše, hitrejšje in varnejše skoke. Deležen je bil najvišjega mednarodnega priznanja: Olimpijski komite ga je izbral za stalnega člana.

Vojne čase je preživel v stalnem študiju raznih tehniških problematik. Kot zaveden Slovenec je z denarjem in delom mnogo prispeval za osvobodilno gibanje. Zadnje leto so ga zaprli, pred koncem vojne pa internirali v Zlebiču. Pravočasni pobeg ter skrivalnica v senu sta mu rešila življenje, sicer bi ga bili sovražniki pobili nekaj dni pred koncem vojne.

Po zadnji vojni se je angažiral pri fizikalnem delu: veliko je delal pri povečevanju skakalnice v Planici ter pri projektiranju skakalnic v vseh manjših krajih Slovenije, nekaj jih je zgradil tudi na Koroškem (v Avstriji). Delal je v Projektivnem biroju Fizikalne zveze Slovenije, katerega predstojnik in glavni projektant je bil on sam. Iz tega biroja je izšlo pod njegovim mojstrskim vodstvom mnogo projektov za kopalne baze, skakalne stolpe, športna igrišča za lahko atletiko, konjska dirkališča, nogometna igrišča, tribune za gledalce in ostale naprave za veslaške tekme na Bledu, smuške skakalnice in slično. Med zelo važne projekte spadajo osnutki za zimsko športne postojanke: aranžman za Planico, Kranjsko goro in Kravec. Sam je konstruiral prve žične vlečne naprave za smučarje (v Planici na plazu, rampa vzpenjača ob skakalnici). Sredi dela nam ga je brez bolezn, po majhni gripi, iztrgala dne 26. novembra 1959 srčna kap.

V navedenem kratkem življenjepisu ni zajeto njegovo detajlno življenjsko delo, zato bo v naslednjem podrobno opisan študij in uspeh: za njegovo življenje je značilno vsestransko, zelo široko delovanje. Kot gimnazijski študent se je učil kiparstva in slikarstva pri mojstru Rihardu Jakopiču; ohranje-

nih je nekaj njegovih oljnatih slik. Pozneje je te vrste delo popolnoma opustil. Skozi vse njegovo življenje se prelivajo neprekinjeno tri vodilne niti: nit letalskega konstruktorja, nit športnega delovanja in konstruiranja ter nit splošnega tehniškega izumiteljstva. Včasih je težko ločiti mejo med temi nitmi, ker se medsebojno prepletajo, vendar bo mogoče po teh nitih slediti njegovim uspehom v življenju:

Pobudo za letalstvo je dobil Stanko Bloudek pri smučanju: želel je s krili na rokah podaljšati dolžino skoka. Toda že prvi poskus mu je dokazal važnost teoretskega študija mehanike in aerodinamike: polomljena krila, polomljene smuči in nekaj poštenih bušk. Misli na letenje pa seveda ni opustil.

Začel je z letalskimi modeli. Prvo letalo, jadralno letalo, je konstruiral skupno s Patofličkom, poznejšim prvim konstrukterjem Škodovih zavodov v Plznu. To letalo, pri katerem je Bloudek pokazal zelo sodobno tendenco ožjih in daljših kril, je bilo zgrajeno leta 1910 v Pragi. Obneslo se je dobro. Z ne-
previdnim letenjem ob neprimernem vremenu so Bloudkovi prijatelji to letalo zapravili: odnesla ga je Vltava.

Nadaljeval je Bloudek s konstrukcijami motornih letal. Avtomobilski dirkač Cermak je priskočil z denarno pomočjo, potem ko ga je Bloudek z razstavljenim modelom letala tipa Santos-Dumontove »Demoiselle« navdušil za stvar. Konstruiral je v delavnici kolesarskega šampijona Potučka v Pragi. Na letališču »Bory« pri Plznu so preizkušali to letalo z vgrajenim motorjem Clement-Bayard 14 HP. Premagovali so izredne težave, saj so se morali učiti istočasno konstruiranja in pilotiranja letala. Z »Libelo I« v letu 1911 je bil pravzaprav podan le dokaz, da je mogoče leteti in nič več.

Z istim mehanikom Čermakom — on je namreč denarno podprl grajenje ter nabavil motor za letalo — je Bloudek takoj nato, še isto zimo, konstruiral dvokrilec »Libelo II«. To letalo je imelo precej velik trup. Pri konstrukciji je uporabil izkušnje od prvega letala, pri poskusnih vožnjah pa je bilo treba še mnogo detajlov popraviti in izpremeniti. Kljub splošnemu nezaupanju in zasmehovanju strokovnih krogov in gledalcev je v maju leta 1912 polet uspel. Letalo je vodil Bloudek sam, saj nihče ni znal pilotirati. Niti opazil ni, da je letel po zraku. To je spoznal šele iz sprejema gledalcev in čestitk ob pristanku. »Libela II« je bila izdelana na Dunaju pri karoseristu Blahi, poskusni polet je bil izveden v Dunajskem Novem mestu. Letalo so pozneje demonstrirali tudi v Zagrebu in Beogradu. Sledi Bloudkov originalni opis teh dogodkov:

»Bavil sem se z letalstvom že v svojih dijaških letih, t. j. od leta 1906 in gradil letalske modele. V času svojega študija v Pragi leta 1910 sem zgradil sam prvo jadralno letalo, ki sem ga montiral v jeseni v Podolski čolnarni. Napravil sem nekaj majhnih poletov, pri čemer sem se odločil za nekaj izboljšav. Nesreča pa je hotela, da so prijatelji brez moje vednosti izvlekli letalo na pobočje kraj Vltave ter tvegali polet pri precej močnem vetru. Start se je ponesrečil, veter pa je letalo odnesel nad Vltavo. Pilot je odskočil, splaval h bregu, letalo pa je odnesla voda ter ostankov nisem več dobil.

Letalstvo me je vedno bolj navduševalo. Pričel sem v prostem času konstruirati majhno motorno letalo po principu Santos-Dumontovega (parasolčka) visokokrilca »Demoiselle«. Napravil sem točen model po načrtih in ga razstavil. Nekega dne me je obiskal neznanec, se mi predstavil kot avtomobilski dirkač Čermak ter mi ponudil, da mi kupi letalski motor v Parizu in naj mu jaz konstruiram in zgradim letalo na njegove stroške. S tem letalom je nameraval prirediti javne polete (prireditve) in si s tem služiti denar. Ta predlog sem seveda z veseljem sprejel in pričel takoj z detajlno konstrukcijo. V delavnici znanega športnika Potučka so izdelali ogrodje in krila, medtem pa je prispel motor in smo ga vgradili.

Pri prvih poskusih pa se je pokazalo, da je vgraditev motorja preslaba, ker je motor Clement-Bayard silno vibriral. To napako smo odpravili, vse ojačili in dokončali vsa druga dela na letalu. V začetku decembra leta 1911 smo odrinili iz Prage v Plzen na veliko vojaško letališče »Bory«, kjer je že stala Očenašekova lopa ze letala. Tam smo sestavili naše malo letalo, ki smo ga imenovali »Libela I«. Prvi poskusi so bili obupni, ker od nas (Potuček, Čermak in jaz) nobeden ni znal leteti, niti voziti naravnost po zemlji. Vrhu tega so bila kolesa brez vsakih peres, tako da nas je pri vožnji strašno pretresalo. To napako nam je narava pomagala odpraviti s tem, da je zapadlo po enem tednu približno 5 cm snega. Sedaj je pa takoj že šlo boljše, tudi navadili smo se voziti po tleh s polovično motorno silo. Samozavest se je stopnjevala in nastavili smo motor na 3/4 plina. Takoj so se nam posrečili prvi kratki poleti, dolgi približno 15 do 50 m, kar smo lahko točno izmerili po sledih v snegu. Večje polete pa nam je preprečilo slabo vreme.

S prakso sem seveda takoj spoznal polno napak komaj skončanega letala, v glavi so se mi rodile popolnoma nove ideje. Vso dobo teh poskusov sem stanoval v lopi za letala ob zapuščeni bajti na slami med mišmi, s katerimi sem se že čisto sprijaznil. Podnevi

sem navadno delal na letalu, ponoči pa sem pri petrolejki že konstruiral novo letalo po sproti pridobljenih izkušnjah. Pred božičem se je vreme izboljšalo, dobili smo obisk inženirjev iz Škodovih tovarn ter poskusili polet s polno motorno silo. Čermak se je z letalom

Planiška velikanka

takoj močno dvignil, o letenju pa pravzaprav ni imel pojma, manj kakor Potuček in jaz. Letal je prav vijugasto gor in dol, sem in tja preko celega letališča, tik do kaznilnice na drugem koncu letališča. Tam je šele ustavil motor ter nekako čudežno popolnoma v redu pristal, nekaj metrov pred zidom kaznilnice. Nam so se seveda kar ježili lasje, ko pa se je vse tako srečno izteklo, smo postali v hipu junaki Plzna in seveda tudi junaki časopisja.

Moja edina želja pa je bila preko zime skonstruirati novo, mnogo boljše letalo z istim motorjem in sem seveda tudi tovariša Čermaka za to pregovoril. Motor je tehtal 64 kg s hladilnikom in vijakom. Koliko je imel konjskih sil in koliko obratov, to nam ni bilo znano in tudi iz Francije nismo mogli takrat izvedeti. Vedeli smo samo, da nam vijak s polnim plinom na mestu vleče 90 kg. S temi podatki sem konstruiral med božičnimi počitnicami doma v Idriji novo »Libelo«. Pri poskusih s tem prvim letalom sem občutil in ugotovil velik zračni upor odprtega sedeža in ogrodja, ugotovil napačno lego

koles, ki so bila mnogo predaleč pred težiščem, za takratne čase premajhna krila (12 m² itd. Ta izkustva so mi narekovala, da sem se odločil za zaprti trup, spredaj sem pritržil motor, v trupu precej velik hladilnik 500×700 mm, da sem lahko hlajenje reguliral brez posebnega zračnega upora. Za hladilnikom je bil sedež za pilota, ki je lahko po potrebi dobil topli zrak (v Plznu smo med poskusi trpeli zaradi mraza). Pilot je sedel do ramen v trupu. Kolesa sem namestil pod težiščem, da se pa letalo ne bi moglo prevrniti naprej, sem tik pod vijakom namestil prožno smučko, zaradi česar je postala cela konstrukcija nizka. Konstrukcija kolesja je bila čisto zase in ni bila povezana s krili kakor pri drugih letalih, pri katerih so se s poškodbami kolesja ponavadi pokvarila tudi krila. Krila enokrilkov so mi dala premalo površine za lahko letenje, posebno s tako slabim motorjem, ki gotovo ni dajal več kakor 20 KM. Takratna letala deloma z zaprtimi trupi Bleriot-Morane-Antoinette in Nieuport s čisto zaprtim trupom so bila vsa enokrilkna, dvokrilkniki niso imeli trupov. Ponavadi je pilot sedel spredaj na prostem ali malo pokrit z motorjem od zadaj (Farman-Voisin) ali ob strani motorja (Wright), kar mi ni prav nič ugajalo. Zato sem sklenil, da naredim prvi dvokrilknik s čisto zaprtim trupom. Preko božičnih počitnic sem napravil načrte in takoj tudi točen model. Čermak je med tem časom našel na Dunaju tvrdo Blaha (bivši Čehi), tovarno vozov, kočij, karserij, ki je bila pripravljena zgraditi letalo po mojih načrtih. Ko so bili načrti gotovi, sem jih v januarju 1912 poslal na Dunaj tvrdki Blaha, kjer so pričeli takoj z delom. Dobili so mehaničarja z letališča pri Dunajskem Novem mestu, ki je že nekaj časa delal pri letalih in imel nekaj prakse. Jaz sem pa moral iti v Prago, da nadaljujem s študijem. Večkrat sem se peljal ob nedeljah na Dunaj nadzorovat delo, ki je hitro napredovalo, tako da je bilo letalo že konec maja skoraj dograjeno. Po mojih načrtih so napravili tudi transportni voz, ki je pri javnih poletih služil kot lopa za letalo, mali šotor nad krili je bil priklopljen k vozu. Zadnji del voza je bil urejen za delavnico in spalnico za paznika. Konec junija sem odpotoval iz Prage v Dunajsko Novo mesto, kjer smo najeli na velikem 4 km dolgem, kot miza ravnem, do Wöllersdorfa segajočem letališču prostor za naš voz in šotor. Lop za letala je bilo tam dovolj na razpolago, vendar za težak denar, mi pa smo bili neodvisni, seveda tudi zaradi tega malo osovraženi pemci. Pred transportnim uvozom smo postavili prečni šotor, izvlekli iz voza trup letala, ga postavili na kolesa in pod šotorom montirali krila. Ta ori-

ginalnost je zbudila na letališču splošno posmehovanje. Še bolj pa so se nam smejali, ko smo izvlekli iz naše lope za takratne čase nemogoče letalo s tako majhnim motorjem. Druga letala so imela najmanj 60 KM in so bila velikani v primerjavi z našim. Vsi tamošnji znameniti strokovnjaki so mešali mojega prijatelja Čermaka, ki je vložil v gradnjo precej denarja. Trdili so enostavno, da taka reč ne more leteti, da bo zgubil ves denar in da se bo še ubil.

Podobni časi kakor prvi v Planici! Jaz se pa nisem nič bal, da ne bi šlo in sem tolažil Čermaka. Predvsem je bilo seveda treba začeti silno oprezno, da ne bi kaka prenašnjost preprečila uspeh. Leteti nisva znala niti Čermak niti jaz. Moral sem torej na nekak način naučiti Čermaka leteti in istočasno preizkusiti letalo, o katerem so vsi trdili, da sploh ne bo letelo. Posadil sem Čermaka v letalo, ki je lahko nihalo nad kolesi, prijel za zadnji del trupa in z njim gibal levo, desno ter gor in dol. Čermak se je pa moral naučiti s krmili pravilno reagirati na te gibe. Isto sem se učil tudi jaz. Potem smo privezali letalo za kolesa in smo isto vadili s tekočim motorjem. Vadili smo nekaj dni zjutraj, da se nam niso preveč smejali. Potem smo pa začeli z vožnjo po tleh. Oleopneumatični amortizerji za kolesa se niso obnesli, ker niso držali zračnega pritiska zaradi neprecizne, za takratne čase razumljive, izdelave. Moral sem jih predelati na gumijevo vrv. Ko je bilo to popravljeno, sva pa začela voziti po letališču, kar se je le dalo. To je bil res užitek, ker je bilo letališče tako ravno in udajanje koles tako dobro. Motor smo imeli nastavljen samo na pol plina. Nekega lepega jutra smo pričeli že pred četrto uro in dali malo več plina; motor je deloval dobro. Usmeril sem letalo proti Wöllersdorfu in ko sem prišel do konca letališča, sem obrnil letalo in pričel voziti nazaj. Drugi letalci so se že tudi pripravljali na letenje. Ko sem tako peljal, sem videl, da mi vsi naokoli mahajo. Komaj sem prispel na drugi konec letališča, so mi že pritekli čestitati, ker sem letel, ne da bi se tega sam zavedal. Čutil sem samo, da teče letalo brez tresljajev. Led je bil torej prebit in zasmehovanje je nehalo.

»Libela« torej leti, zdi se, da je vse v redu. Čermaka je treba čimprej naučiti pošteno leteti, da bo napravil pilotski izpit. Potem šele lahko začne prirejati javne polete. Poletje je bilo tu in zamujene študijske dolžnosti so me zopet klicale v Prago. Treba je bilo torej hiteti, ampak razumno, da ostane letalo celo. Videl sem vsak dan polomljena letala in me je bilo kar strah, če bi morali tudi mi popravljati. Sistematično smo pričeli z vadbo. Jaz sem prevzel vlogo letalske-

ga učitelja in monterja. Vreme je bilo skozi dobro, motor je tudi dobro delal, čeprav je zaradi pomanjkanja sesalke za olje tekel samo 10 minut. V približno štirinajstih dneh se je bil Čermak toliko izvežbal, da se je javil k izpitu. Jaz sem seveda prišel ob letenje, ker smo morali motor in letalo štediti. Po izpitu pa smo imeli vendar malo smole. Neki iznajditelj je Čermaku proti moji volji prodal novi tip vijaka, ki pa ni bil dobro zbalansiran. Pri poskusnem letenju se je ta vijak v zraku odtrgal od osi motorja, ranil krilo, letalo je poševno udarilo ob tla in se precej poškodovalo. Čermaku ni bilo nič. Prvi javni polet smo zato morali preložiti za en mesec, kolikor je trajalo popravilo. Ko smo z delom končali, smo v Dunajskem Novem mestu napravili nekaj poletov in se nato takoj odpeljali na Merćepovo povabilo v Zagreb. Tudi tja sem moral še s Čermakom, dokler ni dobil kakega monterja za pomočnika. V Zagrebu sem popravil drugo, po Rusjanu preostalo letalo, ki je bilo Merćepova last. Preuredil sem nekaj bistvenih napak, v glavnem pa sistem krmiljenja. Vgrajen je bil krasen rotacijski 50 KM Gnome motor. Čermak je napravil s tem popravljenim letalom poskusni polet, motile so ga giroskopske reakcije, posledice vrtečega se celega motorja in ni več hotel sesti na to letalo.

Izvelkli smo našo »Libelco« in začelo se je veselo letenje in prav uspel prvi javni polet ob prisotnosti neštivilne publike. Nato nisem več vzdržal pri Čermaku, ker me je klicala dolžnost v Prago. Tako sem začel graditi svoje prvo letalo, vsi takratni konstrukterji smo bili pravzaprav laiki. Takrat ni obstajala nobena veda o aerodinamiki, saj je izšla prva knjiga o aeronautiki (Eiflova knjiga o zračnem uporu) na podlagi poskusov, katerim pa nismo dosti zaupali. Za statični račun tudi nismo imeli podatkov obremenitve posameznih delov. Vse konstruiranje je bilo stvar čistega razuma, občutka in težkih izkušenj.

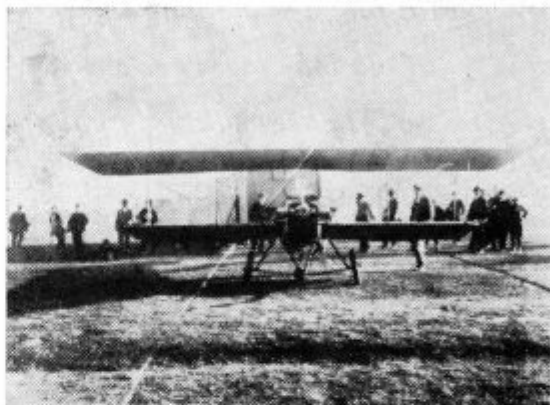
Proti koncu leta 1911 je Stanko Bloudek stopil v službo letalske tovarne Etrich v Trutnovu. Iz tega časa je znano letalo »Taube« (slov. golob), razstavljeno v tehniškem muzeju v Münchnu. Pred posetom Münchna je Bloudek sam opozoril na ogled te originalne risbe z omembo, da je ta risba pretežno njegovo delo. Tip »Taube« je bil znan po svoji stabilnosti in zanesljivosti.

Pozneje je delal v letalski tovarni v Budimpešti. O njegovem delu v tej tovarni se ne ve mnogo, ker je konstruiral vojaške aparate. Zamislil si je limuzinski tip trupa z obilnimi zasteklitvami. Študiral je možnosti sinhronizacije brzostrelke z vrtljaji propelerja

zaradi streljanja v smeri gibanja aeroplana. Izredno veliko študija je vložil v aeroplane, ki naj bi se dvigali z mesta, lahko stali v zraku in se zopet spustili na mesto. To rešitev nudijo edinole helikopterji, z aeroplanskimi tipi rešitev ni mogoča.

Po prvi svetovni vojni se je Bloudek ponovno pričel baviti s konstruiranjem aeroplanov po ustanovitvi domačega letalskega kluba »Naša krila«. Opis obeh njegovih aeroplanov iz te dobe je posnet po originalnem opisu prof. dr. Kuhlja (vir 4).

»Prvi aeroplan, ki ga je ing. Bloudek konstruiral po vojni v l. 1925, je bil visokokrilec lesene gradnje, imenovan »Sraka«. Glavne konstrukcijske karakteristike letala so bile: krilo naj bi bilo čim bolj vitko, da bi bil inducirani odpor, ki igra ravno pri letenju s šibkimi motorji zelo važno vlogo, čim manjši. Da bi zmanjšal lastno težo, je imelo krilo namesto dveh masivnih vzdolžnih nosilcev en sam lahek nosilec škatljaste oblike. To obliko so pozneje z uspehom uporabili tudi drugi konstrukterji. Ker je bilo podvozje zaradi zmanjšanja lastne teže zelo nizko, je posebna smučka varovala vijak pred dotikom s tlemi. Motor angleške tovarne Blackburn tipa »Tomtit« je imel 18 konjskih moči in je gnal vijak iz duraluminija ameriške tovarne »Reed«. Ker je imel motor veliko število vrtljajev in ga je bilo treba zaganjati ročno s hitrim vrtenjem vijaka, ga je bilo težko spraviti v tek. Letalo je bilo v ostalem zelo stabilno in lahko za pilotiranje. Pod vodstvom pilota J. Colnarja je iz-

Libela v Beogradu

vedlo več krajših poletov okrog letališča, ker se ni bilo mogoče popolnoma zanesti na motor.

Na podlagi izkušenj s »Srako« je inž. Bloudek začel s konstrukcijo novega tipa. Ker se je izkazalo, da motorji za majhne moči, to so bili v glavnem predelani motorji za motocikle in so bili med letenjem preobreme-

njeni, niso preveč zanesljivi, je za svoje naslednje letalo »Bloudek XI«, pozneje imenovano »Lojze«, predvidel motor »Blackburn Cirrus« z 80 konjskimi močmi. »Lojze« iz l. 1928 je bil nizkokrilec lesene gradnje, katerega krilo je imelo več konstruktivnih posebnosti. Glavno nosilno ogrodje krila sta tvorila dva nosilca, ki sta se na vsaki strani približno v oddaljenosti ene tretjine polrazpetine od trupa križala in na ta način dala močno vozlišče, od katerega sta tekli po dve profilirani žici na spodnji strani do podvozja, zgoraj pa do hrbta na trupu. Skupaj z obema priključkoma vsake polovice krila k trupu je nastala tako na vsaki strani trupa močna piramida, ki je po najkrajši poti prenašala vzgonske, nizgonske in tangencialne sile na trup, medtem ko je prevzela torzijske momente obloga iz vezanega lesa. Da bi se mogli obe kolesi kljub togi piramidi pod udarci tal podajati, je bilo gumijasto vreteno nameščeno v pestu.

Letalo »Lojze« je za takratne razmere predstavljalo vrhunsko konstrukcijo, ki se je mogla uspešno meriti z inozemskimi letali približno enake moči. Z razmeroma slabotnim motorjem 80 konjskih moči in dvema članoma posadke je doseglo hitrost 200 km na uro, medtem ko je bila hitrost spuščanja okrog 70 km na uro. Letalo je bilo l. 1929 prijavljeno za drugi evropski krožni polet in bi gotovo dobro uspelo, če ne bi začetne težave z motorjem onemogočile udeležbo. Pozneje so bile težave z motorjem odstranjene, toda finančne težave in naraščajoča konkurenca niso dopuščale več udeležbe na poznejših mednarodnih tekmovanjih. Značilno je, da so se tudi pozneje, vse do druge svetovne vojne, na mednarodnih tekmovanjih pojavljala letala, pri katerih je bilo mnogo tehniških vprašanj rešenih na podoben način kot pri »Lojzetu«.

V naslednjih letih po l. 1930 Stanko Bloudek ni več konstruiral letal, pač pa je ogromno truda vložil v študij helikopterjev. Glavni problem helikopterjev je bila njihova nestabilnost, ker so se nagibali k prečnemu poševnemu zdrsnjenju. Drug problem mu je bila rotacijska stabilnost helikopterja, saj rotacijske akcije kril niso nikjer uravnovešene ter se pojavi vprašanje rotacijske nestabilnosti. V njegovi sobi je mrgolelo helikopterskih modelov različnih tipov, pri čemer je študiral obnašanje helikopterjev za različne primere. Uporabil je dva protitočna propelerja z medsebojno uravnovešenimi akcijami (motor goni razliko med obema propelerjema). Zamislil je tudi originalno rešitev helikopterjevega propelerja na pogon s komprimiranim zrakom, tako da ta zrak izteka na konceh propelerjevih kril in s tem

kompenzira rotacijski pogonski moment. Ta princip se je pri poznejših francoskih propellerskih konstrukcijah tipa Djinn s turbo-reaktivnim motorjem dobro obnesel. Konstruiral je helikopterje s propelerji, katerih repi so privzdignjeni navzgor. Nadalje je konstruiral tipe s prožnimi repi propelerja, ki se lahko podajajo. En tip je bil tudi tip po principu Kaplanove turbine, pri katerem se nagib propellerskega krila izpreminja. Krilo se vrti okrog lastne osi, ki izhaja radialno iz osi propelerja. Ker je konstrukter predvideval, da se lahko ta nagib izpreminja po obodu kroga tako, da raznim položajem na krogu ustreza različni nagib lopatice propelerja, je pri poskusih dobil namesto vertikalnega poševno gibanje. Z regulacijo nagiba lopatic v odvisnosti od položaja po krogu bi bilo torej mogoče določiti za helikopterje smer poševnega gibanja.

*

Nit športnega delovanja inž. Stanka Bloudka je izredno pestra: obsega aktivno gojenje raznih športnih panog, organizacijsko delo, uvajanje novih športnih panog, težišče pa je na športno tehniških delih in skrbeh za naprave ter v izumiteljstvu v zvezi z njimi.

V času okrog l. 1908 je že bilo v prvi skupini »brčacev« pri prvih nogometnih igrah v trikotnem travniku ob Latermanovem drevoredu. Z. g. Betetom na šelu so ustanovili klub »Hermes«, dve leti pozneje je nastal pravi nogometni klub »Ilirija«, ki je kmalu absorbiral tudi »Hermesa«. Pri športnem klubu »Ilirija« je deloval Bloudek pred prvo svetovno vojno le ob počitnicah, po prvi svetovni vojni pa je postal njen glavni animator. V letih 1920 do 1921 so organizirali svoje nogometno igrišče med gorenjskim kolodvorom in Celovško cesto. Inž. Bloudek pri tem ni bil le pobudnik z besedo, skrbjo in delom, temveč često tudi mecen — športni klubi še nikdar niso bili preveč založeni z denarjem. Ob uspešnih zmagah se je še posebej izkazal. Od leta 1919 dalje je bil redno ali predsednik ali odbornik »Ilirije«, po l. 1936 pa njen častni predsednik.

Pod Cekinovim gradom je uredila »Ilirija« svoja igrišča za tenis, prirejena tako, da so se pozimi izpremenila v drsališča z ledom (pri naravnem mrazu). Stanko Bloudek je bil izboren drsalec, v l. 1925 do 1928 državni prvak v umetnem drsanju. Razume se, da je velik del zimskih skrbi in osebnega dela posvetil drsališču, za čiščenje in obnavljanje ledu. Vsak dan smo ga videli na njem, kako je vežbal z mladino v umetnosti drsanja.

Športni klub je s časom svoje delovanje zelo razširil. Okrog l. 1928 je pod naslovom »Ilirije« nastalo novo bazensko kopališče v

Tivoliju, prvo in edino v Ljubljani. Pri investicijah je glavnino prispeval inž. Stanko Bloudek v iznosu poltretjega milijona dinarjev, kar bi predstavljalo vrednost 15 zelo lepih stanovanj. O njegovem osebnem trudu za načrte, filtrne naprave, detajlne izvedbe tu ni govora. On je tudi ves čas osebno skrbel za dobro vzdrževanje kopaliških naprav. Podrobno je preštudiral vse tehniške pogoje takih naprav, oblike bazenov, robne zaključke, dovode in odvode voda, filtrirne naprave, naprave za čiščenje samih bazenov. Na osnovi teh izkušenj so grajeni skoraj vsi projekti kopalnih bazenov, projektirani po drugi vojni v njegovem biroju za projektiranje športnih naprav.

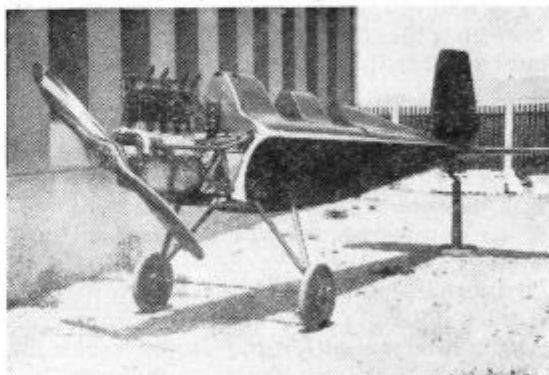
Nadaljnje torišče kluba »Ilirija« je bil planinski dom — boljše mali hotel — »Ilirija« v Planici. V njegovi okolici je Bloudek izkoristil ugodne terenske in klimatske pogoje za napravo smuških skakalnic. Sprva manjše naprave so sčasoma prerasle v center za smuške skoke. Poleg ene manjše in ene velike skakalnice je zrastle skakalnica — velikanka. Na njej je leta 1934 postavil — pri dimenzioniranju na 80 metrske skoke — 92-metrski rekord v čudovitem slogu slavni norvežan Birger Ruud. Pozneje je bila skakalnica večkrat povečana. Doseženi so bili svetovni rekordi: v letu 1936 — 101 m, leta 1940 — 110 m, leta 1941 — 118 m, leta 1957 — 124 m. Do leta 1941 so bili to svetovni rekordi, ki jih drugje niso mogli prekositi. Pri skokih so se tekmovalci čutili izredno prijetno in varno, težkih nesreč ni bilo. Za vse uspehe gre zasluga inž. Stanku Bloudku. Njegova osnovna zamisel je bila, da mora skakalec izkoristiti zračni upor na slični način kot krilo pri letalu. Skakalnica mora biti prirejena temu načinu skoka tako, da plava skakač čim nižje nad tlemi ter pristane čimbolj tangencialno, brez nevarnih udarcev na doskočišče. Tudi zalet mosta mora biti čimbolj prilagojen prehodnemu dinamičnemu izpreminjevanju tangencialnih in radialnih pospeškov. Ker se je Bloudkova skakalnica po obliki vzdolžnega profila razlikovala od tipiziranih, ki so imele geometrične elemente prema-krog brez prehodnic, je mednarodna organizacija FIS prepovedala tekmovanja na njej. Saj je bilo res čudno, da se na svetovni konkurenci pojavi z rekordi sorazmerno majhna, skoraj zaostala slovenska država, in to v domeni smuških skokov, ki bi po svoji naravi pripadala državam severnega, hladnejšega podnebja. Toda led je bil prebit: leta 1937 je FIS preklicala prepoved, s čimer je bila skakalnica — sicer s tolmachenjem »smuških poletov« — praktično mednarodno priznana. Inž. Stanko Bloudek je bil v l. 1948 deležen izrednega priznanja. Mednarodni olimpijski komite ga je

izbral med svoje člane kot tehničnega strokovnjaka — takšne časti so bili deležni le redki športni delavci v svetu.

V Planici je inž. Bloudek zgradil še nekaj športnih naprav: poleg doma »Ilirija« je uredil drsališče. Kak kilometer južno od doma »Na plazu« prvo smuško vlečnico. Imela je sani s ploščadjo, na katero je stopil smučar. Ob veliki skakalnici je uredil rampo s tiri in vozičkom, po kateri je žična vrv vlekla tekmovalce na start skakalnice. Trasiral je tudi sedanjo vlečnico na Slatni pred planiškim domom »Ilirija«.

V prvem desetletju po prvi svetovni vojni je inž. Bloudek izredno agilno deloval pri uvajanju novih športnih panog. Kot sodelujoči iniciator je naveden v knjigi prof. Draga Stepišnika »Telesna kultura in šport« pri uvajanju naslednjih novih športnih panog: lahka atletika, umetno drsanje, hokej na ledu, namizni tenis, kotalkanje in dviganje uteži.

Po drugi svetovni vojni je Bloudek večino svojega dela posvetil športnim objektom kot šef in glavni projektant »Projektivnega biroja Fizikalne zveze Slovenije«. Po njegovih načrtih je bilo zgrajenih okrog 100 smuških skakalnic, nekaj tudi na Koroškem v Avstriji. Planiška skakalnica je bila povečana na 120 m dolžine ter opremljena z železobetonskim ogrođjem pod doskokom ter

Letalo »Lojze«

sodniškimi stolpomi. Bil je mojster v izbiri primerne naravnega terena, ki je ustrezal po konfiguraciji in po položaju smeri neba zahtevam smuških skokov. Zasnoval je tudi prve žičnice v Kranjski gori, nadaljnji razvoj je šel samostojno.

Veliko število kopalnih bazenov je zgrajenih po načrtih iz njegovega biroja. Bil je mojster v izbiri primernih terenskih pogojev za gradnjo kopališč. Imel je dobro preštudirane vse detajle izvedbe, izmenjavo vode, detajle izvedbe bazenov, potrebne okoliške naprave, prostore za sončenje, garderobe itd.

Izredno veliko študija je vložil v možnost poletnega drsališča: kotaljkališča. Napravil je

nešteto modelov kotalk vseh možnih kombinacij, vse z namenom, da se doseže isti učinek, kot ga ima drsalka na ledu. Ni prišel do rezultatov, ki bi ustrezali. Na njegovo pobudo je bilo v Sloveniji urejenih nekaj kotališč.

Pri svoji vsestranski razgledanosti se je Bloudek večkrat spustil tudi v gradbeništvo. Po njegovi zamisli je izdelana tribuna za gledalce regat na Bledu, zgrajena iz montažnih betonskih elementov. On je dal tudi osnovno zamisel za elastični železobetonski sodniški stolp pri skakalnici v Planici: lahko leseno ohišje je postavljeno na jeklene traverze, vse skupaj pa je pritrjeno na železobetonsko ogrodje.

Zadnja leta se je Bloudek zelo veliko ukvarjal s študijem pogojev in lokacijami visokogorskih smuških središč, tako v Sloveniji kot v ostali Jugoslaviji.

Poleti je Bloudek rad hodil po planinah, še bolj pa kolesaril. Po njegovi izjavi mu je bil šestdesetletnemu nedeljski kolesarski izlet — združen z obiskom svojih kopališč v Trziču in Kropi — s povratkom v Ljubljano »ravno prav«. Preračunali smo za to pot okrog 100 km dolžine. »Avtomobila imam čez teden zadosti, v nedeljo se hočem razgibati,« je izjavil. Stalno telesno gibanje mu je vzdrževalo trdno zdravje in delovno kondicijo do zadnjega trenutka življenja.

Za velike zasluge pri lokalnem razvoju športnih objektov sta ga občini Kropa in Rateče počastili z naslovom častnega občana.

— o —

V svojih najboljših letih je inž. Stanko Bloudek vložil izredne napore v izumiteljstvo in patente za najrazličnejše vsakdanje potrebe. V njegovih arhivih so razne prijave patentov:

Svinčena plomba za vrvico. Bistvo patenta je taka oblika, da se vrvica ne more več izvleči, niti vtakniti nazaj, torej večkratni upogib vrvice pri stisnjenju plombe.

Zaskočna ključavnica za vagona tipa »Rekord«. V tedanjih časih so v velikem obsegu vlamljali v železniške vagona. Treba jih je bilo plombirati s tako plombo, ki je tudi zelo močna ter se ne da brez posebnega orodja odstraniti. Konstruiral je pušo s čepom, na čepu pa je bilo nameščeno v okroglem utoru zaskočno okroglo pero. Tako stisnjene plombe ni bilo mogoče odstraniti drugače, kakor z žaganjem jeklenega čepa.

Za izdelavo ključavnic tipa »Rekord« je Bloudek napravil v šiški delavnice. Ta patent mu je prinesel največje dohodke ter mu omogočil nadaljnje izumiteljsko delovanje. Trud pri izumiteljstvu rodi namreč le v redkih primerih uspeh, v mnogih primerih pa ostane vloženi v prazno. V Bloudekovi delav-

nicah so med drugim izdelali tudi kljuge za nasaditev izolatorjev za TT vode.

Predlog za napravo pod smučmi, ki omogoča drsenje samo naprej, nazaj pa ne, ter s tem omogoča hojo v hrib. Ta predlog — kaže — ni žel realizacije.

Predlog za napravo »avtomatsko stabilnih helikopterjev« z elastičnimi ali s šarnirji opremljenimi krili.

V mali šišenski delavnici »Avtomontaža« so začeli v l. 1936 s proizvodnjo majhnih vozil »Triglav« z motorjem DKW. Načrte zanj je napravil Stanko Bloudek, obenem pa vodil njih proizvodnjo. L. 1938 je inž. Bloudek za »Avtomontažo« konstruiral avtobuse, namenjene za mestni promet (serija za Beograd). Izvežbal je prve mojstre v delu s tankimi pločevinami za napravo karoserij. Iz teh malih delavnic se je razvilo veliko podjetje »Karoserija« in danes »Avtomontaža«, ki proizvaja še vedno največ avtobusov. Vodilno tehniško osebje tega podjetja je izšlo iz njegove šole.

Še nekaj karakterističnih primerov, ki kažejo, s čim vse se je Bloudek ukvarjal:

Za kopalne bazene, ki so pozimi prazni, ker bi jim porast talne vode zunaj bazena lahko povzročil porušitvene obremenitve, je konstruiral majhen ventil z možnostjo reguliranja obtežbe. Ta ventil se odpre, čim zunanji pritisk talne vode postane večji od določene mere. S pritokom vode v bazen se izravna pritisk ter reši bazen pred pokanjem ali rušenjem. Taki ventili so vgrajeni v bazenu v Vevčah ter še na nekaterih drugih bazenih.

V tiskarni »Partizan« (bivši Zadrugi tiskarni) na Titovi cesti se je pokvaril tiskarski stroj. Nihče ga ni znal popraviti. Inž. Bloudek je poiskal, kje je vzrok napake, uredil pomanjkljivosti in stroj je stekel.

Svoje kolo si je priredil tako, da je odstranil verigo ter jo nadomestil s torzijsko osjo, ki je imela na obeh krajih priključen zobnik. S tem je odpadla neprijetna nevarnost za zataknitev hlač, poškodba obleke ali celo nesreča pri vožnji. — Če je bilo treba popraviti angleške prestave za kolesa tipa »Sturmy archer«, je bil vedno na voljo za pomoč. Konstruiral je tudi zlozljivo dvokolo, ki naj bi se prenašalo tako kot ročna torba.

Mladini je redno popravljaval kotalke. Ob njegovem grobu so jokali otroci: »Kdo nam bo popravljaval kotalke?«

Za geodetsko izmero skakalnic je priredil posebno napravo. Kotomer nekaj večjih dimenzij je bil opremljen s svinčnico. To je omogočalo enostavno in precej točno izmero nagiba letve ali napete žice. S to napravo smo izmerili teren pred pripravo načrtov za skakalnice v Planici.

Pred vojno je dal patentirati tudi izum, kako stikati železniške tirnice, da bi se zmanjšali udarci vozil na stikih.

Z navedenimi patenti in tehniškimi predlogi izboljšav še daleč ni izčrpan ves njegov študij, niti vsi patenti. Navedena so le dela, za katera je bilo mogoče izvedeti. Med njegovim nadvse obsežnim izumiteljskim delovanjem mu mnogokrat zastavljene problematike ni uspelo rešiti. Pri ustvarjalnem študiju je imel vedno pred očmi vodilno tehnično načelo: **preprosto in dobro**. Za vse njegove izume, patente, njegove zamisli sploh, je značilna solidnost, ki naj se doseže z enostavnimi prijemi in preprosto konstrukcijo.

— o —

Za zaključek si oglejmo izumitelja Stanka Bloudka še kot človeka: Bil je mož izredne skromnosti in širokih socialnih nazorov. Čeprav je imel nekaj let izredne — za današnje čase nepojmljive — materialne možnosti, tega ni nikdar kazal navzven, živel je skromno kot poprej. Ves denar je porabil za izumiteljstvo, nekaj za investicije v splošno korist, v športne naprave. V stalnem stiku z delovnimi ljudmi v svojih delavnicah, pri športnih napravah, pri športu, ni poznal razlike, vsakdo je čutil v njem tovariša, ki se še bolj trudi. Seveda so ga včasih pri njegovi veliki poštenosti in zaupnosti tudi navlekli. Kljub ogromnim osebnim investicijam v kopališče »Ilirija« ni bil v težjih prilikah deležen pripadajočega deleža obresti, tako da se je med vojno znašel v nezavidljivem materialnem položaju, v zadregi za vsakdanje najnujnejše potrebe.

Zanimiva je anekdota iz časov prve svetovne vojne, ki jo posnemamo po njegovem najboljšem prijatelju Viktorju Vodišku: »Konec leta 1917 je prišla v Budimpešto delegacija dunajskega generalnega štaba z zahtevom, da je treba brez odloga povečati proizvodnjo borbenih letal. Stanka so pozvali na sejo upravnega odbora in zahtevali od njega, da na kakršenkoli način pripomore k povečanju proizvodnje. Stanko je izjavil, da te možnosti nima, ker so vsi stroji izkoriščeni stoodstotno, pa tudi strokovne delovne sile ni nikjer več na razpolago. Na vsiljivo prigravarjanje militaristov, naj vendar pove, če ima še kako zamisel, kako pripraviti delavce do večje storilnosti, je Stanko končno omenil sledeče: Uprava tovarne naj izda poseben paket delnic ter jih brezplačno razdeli med delavec. (Delitev dohodka.) Rezultat tega predloga je bil, da sta ga po seji na stanovanju počakala dva agenta, ki sta ga odvedla v zapor. Ne da bi ga sploh zaslišali, so ga po dveh dneh izpustili, ker so za njega vsi delavci raznih narodnosti organizirano

izvajali pasivno resistenco. V teh dneh ni bil privit niti en vijak.«

Po prvi svetovni vojni je bil v l. 1922—1923 v dogovorih za tehniško vodstvo nove letalske tovarne, pri čemer bi se dobilo strokovno kvalificirano delavstvo iz razpuščenih strojnih tovarn in livarn v Ljubljani. Ker je inž. Bloudek insistiral na tem, da se ta tovarna napravi v Ljubljani, iniciatorji pa so hoteli imeti tovarno v Zemunu, sploh ni prišlo do realizacije. Tam tedaj namreč niso imeli strokovnega osebja ter bi se morali naši ljudje seliti tja.

Za inž. Stanka Bloudka je značilno silno ostro in kritično opazovanje vseh pojavov v naravi, predvsem pojavov, vezanih v dinamiko. Opazujoč ostro borbo za obstanek v naravi, je polno razumel tudi borbo za življenje. Pri vsem tem ga je odlikovala izredna volja, trmoglavost. Vsak izum je treba borbeno študirati, uspeh pa ni vedno mogoč. V članku »Mladinske pratike 1933« piše novinar po njegovi izjavi: »Če je Wright iznašel tak stroj, zakaj ga ne bi tudi jaz!« V zaključku članka zopet: »Nikdar se ne zanašati na druge, vedno ustvarjati z lastno silo. Nikdar čakati, da pride od druge rešitev, temveč vedno z lastno iniciativo pričeti delati za rešitev tudi najtežjega vprašanja. In ne slepo posnemati drugih, temveč sam ustvarjati in iz lastnega ustvarjati. Zaupati vase ter ustvarjati — to je vse, kar je potrebno za napredek človeka in vsega naroda.«

Viri:

1. Osebni podatki od sorodnikov ing. Stanka Bloudka: Slavka in Milči Svajger.
2. Dokumentacija o delovnih pogodbah, patentnih prijavih, ki sta jih dala na vpogled sorodnika Slavko in Milči Svajger.
3. Koncept spisa ing. Stanka Bloudka o letalskih poskusih v l. 1910 do 1912, dobesedno objavljen v tem življenjepis.
4. Članek: »Pot k uspehu — Iz življenja slovenskega izumitelja in športnika« — brez avtorjevega podpisa, objavljeno v Blasnikovi mladinski pratiki l. 1933, str. 26—33.
5. Članek: Prof. dr. ing. Anton Kuhelj: »Ing. Stanko Bloudek — oblikovalec in konstruktor letal«. Naši razgledi 1960, str. 10.
6. Prof. Drago Stepišnik: Telesna kultura in šport, l. 1960. Strani: 42, 60, 102, 123, 136, 139, 145, 189.
7. Prof. dr. ing. Anton Kuhelj: »Ing. Stanko Bloudek in letalstvo«, koncept za sestavo tega življenjepisa.
8. Viktor Vodišek: »Ing. Stanko Bloudek«, koncept za sestavo tega življenjepisa.
9. Stane Pelan: »Ing. Stanko Bloudek«, koncept za sestavo tega življenjepisa.
10. Ing. Lapajne Svetko: »Nekaj spominov na Stanka Bloudka«, koncept za sestavo tega življenjepisa.

Navedeno gradivo je zbral in priredil v ta življenjepis prof. ing. Svetko Lapajne po naročilu Zveze inženirjev in tehnikov SRS v Ljubljani. V knjigi: »Naši znameniti tehniki« l. 1966 je izšel isti članek v izredno skraćeni obliki po predelavi redakcije knjige.

Kmečka ohcet

Zakaj danes omenjamo običaje, obrede in sploh vsa dogajanja okrog tega, nekdanj zelo pomembnega družinskega dogodka? Verjetno zato, ker se vsebolj večja zanimanje za etnološke posebnosti našega naroda, kamor nedvomno spada tudi kmečka ohcet. Le-ta pa je kot družinski obred prav gotovo zanimiva, ker je ohranila mnogo elementov iz pradednine, dasi so kasneje vrivali v obred sam novejši običaji in ritualne posebnosti ter jo s tem poskušali napraviti še slovesnejšo in pestrejšo.

Kam segajo ti običaji, na tem mestu ne morem opisati, ker nimam za to potrebnih virov. Niti ni to moj namen. Opisal bom, kolikor bo mogoče verno, kmečko ohcet in vse v zvezi z njo, kajti še nekaj let po prvi svetovni vojni so se, povsem bolj stoječe kmetije, dokaj dobro držale starih običajev, ko je po neštetihi »ceremonijah« prišla na kmetijo »ta mlada«. Ohceti so bile v raznih krajih v osnovi enake, vendar je vsak kraj imel svoje značilnosti. Opisal bom kmečko ohcet na Cerkljanskem in v gornjem delu Poljanske doline, kjer sem bil precejšnjemu številu le-teh, sicer še kot otrok, priča. To je bil pomemben dogodek in zato ni smelo manjkati »firbcev«, posebno otrok, ki pa smo smeli le od daleč prisostvovati. Predno pa je prišlo da prave ohceti, so bile potrebne obsežne priprave, nič manj pomembne kot ohcet sama. Vse to pa je zelo naglo izginilo, nekoliko že med obema vojnama, skoraj popolnoma pa po osvoboditvi. Zato naj bi se to ohranilo vsaj v opisu.

Ko je sin, ki bi imel prevzeti »grunt«, dorasel, so ga starši opomnili, da bo moral pričeti misliti na poroko, oz. pripeljati »ta mlado« k hiši, kajti potrebna bo mlada gospodinja, ki bo zagospodarila pri ognjišču. Taki razgovori so se ponavadi pričeli ob začetku zime, ko ni bilo več dela na polju, sicer pa še pravočasno, da so lahko opravili vse priprave. Ohceti so se namreč v glavnem opravljale v predpustnem času. Ta čas je predpisovala tudi cerkev, ker je pri tem dogodku tesno sodelovala. Verjetno pa tudi zato, ker je bilo času primerno. Priprave so bile namreč obširne in bi ob drugem času ovirale kmečko delo. V postnem času pa so bile ohceti prepovedane. Ni bila prepovedana poroka, pač pa vsi drugi običaji, brez katerih pa poroka ni mogla biti, ker bi zakonu ne dala poudarka in trdne zveze.

Fant, ki je že pogledal za enim ali drugim dekletom, je vedel, da kaj več ne sme in to je bilo tudi redko; vedel je, da se bodo glede

»ta mlade«, t. j. njegove bodoče žene, starši sami odločili, kolikor se že niso, in da ljubezen ne bo imela tu nobene besede. Kmetija potrebuje le gospodinjo, vse drugo pa pride potem samo od sebe.

Tako so starši sinu tudi omenili, katero deklo naj bi si izbral za ženo. Ko so dosegli ta sporazum, so se domenili, da bodo deklo zasnubili. Moram pa omeniti, da so se ženili med sabo le »gruntarski« sinovi in hčere. Velika sramota bi bila za kmetijo, če bi se kmečki sin poročil s kajžarsko hčerjo. Kmetija bi za celo večnost izgubila na ugledu. Takoj po novem letu so obvestili starše bodoče neveste, da bodo prišli na vnaprej določen dan snubit. Pred tem pa so se navadno ženinovi in nevestini starši že domenili o vsem; vendar po se je moralo vse odvijati po nekih nepisanih pravilih. Snubiti so se odpravili: ženin, ženinov oče in bližnji, starejši sosed. Vsaka kmetija je namreč imela štiri ali pet sosedov, ki so sodelovali pri vseh družinskih dogodkih: krstu, poroki, smrti itd.

Ko so prišli v nevestino hišo, so pričeli govoriti o živini, češ da kupujejo krave. Potem pa so končno le prišli po ovinkih z besedo na dan. Ko je bilo to domenjeno, so prešli na gospodarsko plat, ki je bila še važnejša. Vprašali so, koliko bo nevesta imela dote; koliko v denarju in koliko v blagu. Večkrat je bila to tudi živina, celo par težkih volov. Nevestina mati pa je še dodala, da bo imela še marsikaj, mogoče celo do petdeset »hodničnih«¹ rjuh itd. Mož to ni dosti zanimalo, njim je bila važnejša druga dota, ki bi ženinov »grunt« okrepila materialno in finančno. Sele, ko je bilo vse domenjeno, so poklicali nevesto, ki prej ni smela biti zraven. V starejših časih pa nevesta do tega časa sploh ni bila seznanjena, kaj se dogaja. Ob tej priliki so se tudi do potankosti domenili o dnevu poroke in drugih podrobnostih. Marsikdaj pa se je poroka tudi razdrla, če ni nevesta imela dovolj dote, oz. snubitev ni uspela. Temu so rekli, da se je »ohcet podrla«. Snubitev pa se ta predpust ni več ponovila. Fantu in dekletu, ki jima ni uspelo priti skupaj, pa so ob pustu drugi fantje privlekli »ploh«.

Že ob snubitvi ni manjkalo raznih dobrot na mizi, bila je prva, a že prava gostija.

Takoj nato pa so se pričele priprave. Najprej so prišli v ženinovo in nevestino hišo čevljar, mizar, šivilja in krojač. Treba je bilo napraviti ženinu in nevesti več parov čevljev, oblek in perila, kakor tudi drugim domačim

za to priliko. Mizar pa je izdeloval opremo. Ti obrtniki so se zadrževali tudi do 15 dni, mizar pa seveda še več. Med nevestino balo je spadala: postelja, zibelka, skrinja, omara s predali, kolovrat, pinja, škafi, grablje in še razno drugo orodje ter tudi nekaj kuhinjske opreme oz. posode. Obe hiši so temeljito prečistili in pobelili, od kdove koliko let nanesene navlake so pospravili, da je bilo vse bolj praznično. Med tem časom pa so prišli na ogled še nevestin oče in nevesta sama. Tu pa je bila včasih velika zadrega, ker sta bila ponekod hlev in kašča prazna.

Kmetija je bila slabo stoječa in celo v dolgih. To pa naj bi rešila nevestina dota. Da je nevesta dobila dober vtis, pa so si pomagali tako, da so od sosedu pripeljali za tiste dni nekaj glav živine ter prinesli tudi dobrot v kaščo. Marsikatera nevesta je prinesla k hiši toliko dote, da se je »grunt« opomogel. Če pa je bila na ženinovem »gruntu« že sedaj bogatija, pa se je z bogato nevesto blagostanje še povečalo in s tem tudi dokupila še marsikatera parcela, da se je kmetija še povečala.

Tudi ob tej priliki je bila gostija.

Takoj po snubitvi pa sta se obe »stranki« odpravili na sodišče, da prepíšejo posestvo na sina ter da vknjižijo nevestino doto na zemljišče. Ob tej priliki so se tudi domenili, kolikšen »kos kruha« bosta imela »stara dva«. Tudi to se je vknjižilo. Kakšen je bil ta »kos kruha«, ki je bil včasih prava poguba za mlade gospodarje, sem prepisal iz neke take ženitovanjske pogodbe. Na člana je bilo »zapisano«: 20 mernikov mešanega žita, 10 mernikov krompirja, 10 mernikov repe, 10 mernikov kislega zelja, 5 funtov govejega mesa, 5 funtov kuhanega masla, 5 funtov surovega masla, 5 funtov prašičjega mesa, 5 funtov slanine, 5 funtov prediva, dnevno liter mleka, 2 klaftri drv, 1 obleka letno, 1 par čevljev letno, 12 debel sadnega drevja, oz. sadeže teh dreves; ponekod pa še les iz gozda.

Mesec dni pred poroko sta morala fant in dekle k župniku, ki je zapisal, kdaj in kakšna bo poroka, razen tega pa ugotovil, če ni kakšnih posebnih zakonskih zadržkov. Obema je naročil, naj pred poroko še enkrat prideta k spraševanju, kjer jima je dal tudi poduk za zakon. Odločili so se tudi, ali ju bodo v cerkvi enkrat ali celo trikrat oklicali, da bo vsa fara vedela, kdo se ženi. Namen teh oklicev je bil, da bi zvedeli, če nista npr. v sorodu, če fant ne plačuje že kje preživnino za otroka itd.

Teden ali štirinajst dni pred poroko so šli ženin in »drug« ter nevesta in »družica« vabit na poroko vsak svoje sorodnike in sosedu. Takoj ko sta vstopila v sosedovo hišo ali

v hišo sorodnikov, sta vprašala, če bodo prišli na ohcet. Sele če sta dobila pozitiven odgovor, sta šla naprej h kmečki mizi in sedla. Če bi vabilo odklonili, bi se oba takoj odpravila brez vsakih razgovorov in zamera bi bila velika. Tudi ob tej priliki je bila gostija.

V četrtek pred poroko — poroke so bile ob ponedeljkih, le izjemoma na drug dan — pa je bil določen za prevoz bale. Pripravili so vozove in jih okrasili. Število vozov je bilo odvisno od nevestine bale, kar pa se je seveda že vnaprej vedelo. Po balo sta šla na nevestin dom ženin in »drug«, ponekod tudi starešina, t. j. bližnji sosed, ki je bil prisoten pri snubljenju in je bil potem tudi glavni vodja vsega dogajanja na ohceti. Za voznika so dobili kakega navihanca, da je uganjal norčije, po možnosti pa tudi kaj ukradel na nevestinem domu, kar pa ni bila tatvina; le če so domači opazili, so vzeli nazaj. Nevesti pa je bilo prav, saj je bilo to potem vse njeno. Na nevestinem domu so seveda že pred prihodom vse zaklenili. Predvsem so skrili petelina, ki pa ga je moral voznik na vsak način dobiti; posluževal pa se je pri tem raznih zvijač, da je prišel do njega. Če nevesta ni imela v bali zibelke, je moral voznik najti tisto, v kateri so zibali že njo; mati se je zibelko branila dati, toda voznik ji je zatrjeval, da je ne bo več rabila.

Na vrhu vse druge ropotije je bil jerbas, v njem pa potica, da se je videla iz njega; v potico pa je bil zaboden nož. To je bilo zato, ker so fantje napravili šrango ter tako branili odvoz bale in seveda tudi neveste iz ene v drugo vas. Ob tej priliki so potem razrezali potico, ženin pa je fantom plačal še nekaj litrov vina in s tem je bila nevesta odkupljena. Tudi ta dan je bila gostija in to še večja, na mizi ni manjkalo vsakovrstnih dobrot. Pri prevozu bale pa so že vriskali in peli, ponekod pa je bil zraven tudi harmonikar.

DAN POROKE

Določeno nedeljo zvečer pa se je pričela svatba. Prihajali so svatje v ženinovo in nevestino hišo. Čez noč so ostali svatje vsak v svojem kraju, t. j. v ženinovi in nevestini hiši. Tu so bile šele majhne pojedine, zakuske. V ponedeljek zjutraj pa so se svatje z ženinom odpravili na nevestin dom. Tu so dobili vse zaprto. Okrog hiše pa so bili nevestini svatje preoblečeni v delovne obleke ter opravljali razna dela: cepili in žagali drva, predli, pometalni itd. Nič pa se niso zmenili za prihajajoče svate in ženina. Ko ti delavci niso hoteli opustiti svojega dela, so jim prišleci s silo odvzeli orodje ter jih napodili. Ženinovi svatje so tako prišli do vrat. Trkali so nanje, a šele po dolgem času se je znotraj

nekdo oglasil ter vprašal, kaj hočejo. Ženinovi svatje so odgovorili, da bi radi jedli klobase. Le malo so se odprla vrata in skozi to odprtino je priletel nekak venec, spleten iz trte, ki so ga uporabljali pri lesenem plugu. Take in druge burke so sledile, včasih tudi uro in več. Končno so le uspeli priti v hišo. Ko so prišli ženinovi svatje v hišo, pa so zahtevali nevesto. Najprej so jim pripeljali moškega, preoblečenega v žensko. Šele po dolgem iskanju so nevesto našli. Takrat pa se je pričel ples in zopet gostija. Tudi tu so bili razni predpisi, s kom so morali plesati ženin, »drug« in starešina.

V tem je prišel čas odhoda k poroki. Od nevestinega doma pa do cerkve je rohnel bas, piskal klarinet in hreščala harmonika, vmes pa so svatje vriskali in peli. Bolj ko je bil ženin spoštovan in bogat, glasneje so peli zvonovi v zvoniku; največkrat so fantje pritrkovali. Iz cerkve so se svatje z ženinom in nevesto — sedaj že ženo in možem — vračali na ženinov dom. Zopet je igrala godba. Ko so prišli na ženinov dom, je ženin nevesto prenesel čez prag. To je pomenilo, da ne bo nikdar več odšla iz te hiše, dokler ne bo umrla. Nevesta je morala še poklekniti pred ognjišče ter tašči dati primerno darilo. Tu se je svatba nadaljevala, največkrat do srede. V veliki kmečki sobi so bile pripravljene dolge mize, za katere so se vsedli svatje. Starešina se je vsedel na častno mesto. Na mizo so najprej prinesli suho pecivo v velikih glinastih skledah. Za začetek je starešina nasproti sedečemu svatu podal roko čez skledo s pecivom, preko mize. Z rokami sta udarila po skledi, da se je zdrobila. To je menda pomenilo, da so uničili vse sovraštvo in da mora vse potekati v prijateljstvu.

TOMAZ PAVSIC:

O krajevnih imenih in jezikoslovju

Ni malokdaj, ko slišimo pogovor o pravilnem pisanju ali izgovorjavi kakega krajevnega imena. Sobesedniki si skoraj skačejo v lase ali pa se obdelujejo v Pismih bralcev. Včasih se pojavi še strokovnjak, ki znanstveno dokazuje svojo trditev, a ga nobeden ne posluša in ime živi naprej, kot ga ljudje izgovarjajo ali pa kot ga vidijo napisanega.

Moj namen ni česarkoli spreminjati ali kaj vsiljevati; želim samo osvetliti nekatera vprašanja. Morda se bo kdo lotil tudi bolj podrobne obdelave.

Naša krajevna in sploh zemljepisna lastna imena so v večini nastala kot ledinska (Črni

Na ohceti so jedli: ajdove in pšenične štruklje, mlince, zmočen kruh, grah, seveda tudi cele gore mesa; vendar same kmečke jedi. Zadnja je bila na mizi kaša, s tem so dali vedeti svatom, da je ohcet končana. Sledil je račun. Starešina je povedal, koliko mora vsak svat prispevati. Ta vsota je bila včasih kar občutna. Našel se je hudomušnež, ki je prinesel žago ter hotel odžagati klop, kjer je sedel, češ saj sem jo plačal. Ko so svatje odhajali, so jim v naglavne rute zavezali darilo: razno pecivo, štruklje in meso.

Na svatbo pa so prihajali poleg svatov tudi nepovabljeni gostje — »šeškarji«. To so bili po navadi ženinovi prijatelji, pa še nekateri, ki niso bili zaželjeni. Ponekod so prinesli ženinom in nevesti tudi primerno darilo. Za te je bila posebna miza. Če je bilo teh »šeškarjev« le preveč in so se na svatbi predolgo zadrževali, se je našel nekdo od svatov, ki je prinesel dolge kole in žago, da jim bo naribal hrena. To je bil znak, da morajo nepovabljeni gostje oditi.

Prihodnjo nedeljo pa so se svatje zopet zbrali na ženinovem domu. Tokrat pa ni bilo več formalnosti, temveč le gostija in ples. To srečanje so imenovali »ponavljanco«. Trajalo je od nedelje popoldne pa do ponedeljka zjutraj. Taka svatba je marsikatero kmetijo rahlo omajala, posebno še, če ni bila gospodarsko močna. Več let so ostale posledice takega razsipanja. Biti pa je morala, da se je potem še dolgo govorilo o tem dogodku daleč okrog.

¹ »Hodnične« so bile rjuhe za vsakdanjo rabo, tkane iz grobega prediva.

² »Drug« je bil največkrat ženinov brat ali prijatelj, ki je na ohceti nastopal kot nekakšna ženinova priča, družica pa nevestina.

Pri nas se pri pisanju krajevnih imen držimo (ali vsaj morali bi se) dveh načel: da pišemo imena, kakor jih uporabljajo prebivalci kraja, oziroma, da jih pišemo in uradno uporabljamo tako, kot je določila splošna raba. Ti dve načeli se lahko med seboj več ali manj ujemata. Pozornost vzbujajo tisti primeri, kjer je krajevna zasebna raba precej drugačna od uradne. Tu je bila nekoč pa vsej verjetnosti storjena napaka, ali zaradi neznanja (tuji jezični zapisovalci!) ali pa zaradi težnje po jezikovni čistosti in pravilnosti (hiperkorektnost, o kateri bomo še kdaj govorili). Tako imamo ponekod v Sloveniji uzakonjena precej narečno pobarvana krajevna imena, drugod pa spet uradno uporabljajo ista imena v čisti knjižni obliki. V tem gredo nekateri celo tako daleč, da že uradno utrjeno ime na novo narečno pomladijo, tako na primer Anton Melik v Slovenski zemlji govori o »Sembiški« gori.

Za vsakogar, ki javno deluje, je marsikdaj potrebno, da ve, kako se ta in ta kraj imenuje in kakšen predlog naj mu prisloni v mestniku (5. sklonu). Le pomislimo, kako bi trpela ušesa, če bi na primer govorili: na Idriji imajo živosrebrni rudnik, v Vojsku je planinski dom, v Kladjah je znana gostilna, na Cerknju so odkrili spomenik in podobno! Kolikokrat se časnikarji zmotijo, pa ti v dobri veri, da ne grešijo, zapišejo »na Črnem vrhu« namesto »v Črnem vrhu«, ali pa se pojavi peresni škrat (lapsus calami) in vidimo potem natisnjeno: v Cerkljah namesto v Cerknem! Zaradi takih napak lahko nastanejo težave v zvezi z listinami, saj je s krajevnimi imeni podobno kot s priimki.

To pot se mislim pomuditi le ob nekaterih imenih, medtem ko bodo nekatera morda prišla na vrsto kasneje (sploh mislim, da bi lahko odprli rubriko, kjer bi razni pisci stalno opozarjali na to zanimivo problematiko).

Kje naj se poučimo, kako je treba imena pravilno uporabljati? Za večje kraje nam na vprašanje odgovori že pravopis, za druge pa pravzaprav ne moremo biti zmeraj gotovi. Treba je namreč najprej poznati pravilno obliko v prvem sklonu, vedeti moramo, katerega spola in števila je, zraven pa moramo biti tudi seznanjeni s slovensko slovnico. No, tu ne bo dolgo težav, saj nam Državna založba Slovenije že za letošnjo jesen obljublja delo v treh knjigah Krajevni leksikon Slovenije. Pod uredništvom dr. Romana Savnika in prof. Franceta Planine bomo najprej dobili leksikon za Slovensko primorje, Notranjsko in del Gorenjske. Kdaj pa kdaj bomo še v negotovosti, če ne poznamo še imena v kakem odvisnem sklonu, kjer vemo, da ni napake. Kajti kdor na primer prvič sliši za Gorje pri Cerknem, bo mimogrede lahko re-

kel v »Gorju« pri Cerknem namesto pravilno: v Gorjah pri Cerknem.

IDRIJA. Imena niso prinesli Slovenci, saj v našem jeziku ničesar ne pove. Seveda bi bilo zanimivo izvedeti etimologijo (izvor), vendar to zahteva znanstvenega duha in intuicije, pa še vseeno, če ni pisanih dokazov, bi vse skupaj ostalo bolj pri ugibanju. Sila zanimivo pa je, da se ime Idrija (v starih zapisih tudi Idria, Ydria, Hydria itd.) v Posočju večkrat pojavi: Idrijsko, Idrija pri Bači (na Idriji), potok Idrija pri Kobaridu, reka Idrijca ali Idrija (Judrio) med Beneško Slovenijo in hribovjem na desnem bregu Soče, Idrček itd. Pri Idriji seveda ni težav, mogoče le pri besedah, ki od tod izhajajo. Pri vseh jezikih na splošno velja, da se prebivalci kraja imenujejo po nekaterih obrazilih, ki se pritikajo celemu imenu ali pa vsaj korenu, a je skoraj pri vseh jezikih tudi polno izjem, ki nekatere odkrivajo jezikovno zgodovino ali pa druge posebnosti. Slovenski pravopis dovoljuje Idrijčan, Idrc, idrijski, idrski.

SPODNJA IDRIJA. Spodnja Idrija ima starejšo zgodovino kot sama Idrija, saj že papež Celestin 1. III. 1192 v svoji buli govori o spodnjeidrijski cerkvi kot podružnici samostojne šentvitskogorske župnije (Simon Rutar, Zgodovina Tolminskega, Gorica 1882). Pridevnik »spodnja« je postal potreben šele z razvojem Idrije, ki so jo za razliko od Spodnje Idrije in pa zaradi tega, ker je bil to deloma nemški otok na popolnoma slovenskih tleh, imenovali tudi Nemško Idrijo. Pravo ljudsko ime je »pri Fari«. Vaščani svojo vas imenujejo tudi samostalniško Fara ali pa skupaj s predlogom Prefara. Gotovo ni potrebno razlagati, da je ime pri Fari oziroma »pr Far« nastalo zaradi zelo stare župnije ob zgornjem toku Idrijce. Prebivalci so torej Spodnjeidrijčani in Spodnjeidrijci, oziroma po domače Prfarci ali Prefarci. Ime Sponja Idrija se vedno bolj uveljavlja, saj so tudi sami vaščani prisiljeni uporabljati to ime, če hočejo, da jih razumejo mladi Idrijčani, zlasti še tisti, ki so se rodili izven bližine Spodnje Idrije. Težje se domačini v medsebojnih odnosih poslužujejo imena, zlasti starejši, pri katerih je tradicija zelo živa, in se jim uradno ime zdi prepapirnato in predolgo.

CERKNO. Čeprav je v Cerknem zelo stara župnija (in cerkev), ime, vsaj kot meni upokojeni učitelj slovenščine Viktor Jereb, ne izhaja od cerkve. Sicer pa, kot rečeno, nas etimološka ugibanja ne zanimajo več. Cerknem slišimo kot pridevnik srednjega spola, tako kot na primer Vojsko, Kojsko, (Vojskega, Kojskega; Vojskemu, Kojskemu itd.). Potemtakem bi ga sklanjali Cerknem, Cerknega, Cerknemu, Cerknem, pri Cerknem, s Cerknim (n. pr. nad lepim Cerknem se dviga Porezen).

Vendar pa ne gre tako gladko. Ker so pridevniki srednjega spola z obrazilom -o oblikovno enaki samostalnikom srednjega spola z enakim obrazilom, tudi Cerkno včasih občutimo tako kot na primer Selo (samostalnik); samostalniška sklanjatev pa je seveda drugačna kot pridevniška, saj ne moremo sklanjati Selo, Selega, Selemu itd., ampak samo Selo, Sela Selu... Reči moram, da Cerkno v nekaterih sklonih v dnevni rabi že spada med samostalnike. Vedno večkrat slišimo »iz Cerkna« namesto »iz Cerknega«. Nerodno pri tem je, da je peti sklon največ v rabi, ta pa se še vedno drži v pridevniški obliki: v Cerknem (v narečju: u Cierknam). Tako sedaj deloma sklanjamo po samostalniški (iz Cerkna, Cerknu), deloma pa kot pridevnik (tudi Pravopis tako zahteva), torej Cerkno, Cerknega itd., a če si že dovolimo nekoliko svobode, je pa čisto narobe, če rečemo Ravne nad Cerknem (v narečju sicer res Cerknem in Cerknim dá »Cierknam«), ker je pravilno samo nad Cerknim (primerjaj: pri našem, nad našim). Danes lahko rečemo, da tudi samo narečje občuti prvi sklon Cerkno kot samostalnik, kajti če ne, Cerkno ne bi prišlo pod vplivom akanja v Cierkna, ampak bi se izgovarjalo Cierknu in tako sledilo pridevnikom málu, cí itd. Prav akanje pa je zapeljalo nekatere sosedne kraje, da »Cierkna« razumejo kot množino srednjega spola, kot n. pr. jezera, zato marsikdo v Idriji reče: u Cirknah. Opozoriti velja še, da se v slovenskih besedah (ne v nekaterih tujkah) poudarjeni dolgi e pred r-jem izgovarja ozko kot ie ali že skoraj i. Bolje je torej izgovoriti Cierkno ali Cirkno kot pa Cêrkno! Da, moč črke je tako velika, da se pri tem motijo celo domačini. Prebivalci Cerknega ali Cerkna so Cerkljani, kot tudi prebivalci Cerkelj na Gorenjskem, medtem ko so v Cerknici na Notranjskem Cerkničani.

OTALEŽ. Ta kraj imenuje cesar Henrik IV. že 27. septembra 1063 v neki darilni listini Ottales (italijanski potujčevalci so nekatere imena prevzeli po starih latinskih, italijanskih in nemških virih). Skoraj sem prepričan, da je bilo prvotno ime v slovenski obliki Otaleži (množina). Pozneje se je zaradi takomenovane moderne vokalne redukcije (opustitev nekaterih nenaglašanih samoglasnikov, zlasti končnih i-jev) obrusilo v Otalež oziroma Otaleš (podobno kot miši-miš, uarejhi-uarejš). To nam jasno potrjujejo še žive oblike za nekatere bolj rabljene odvisne sklone. Na vprašanje kam dobimo v otaleškem (cerkljanskem) narečju samo: u Uataleže, na vprašanje kje pa: u Uataležeh (nastalo iz: Otaležih-Uataležah-Uataležeh).

Četrtni in peti sklon, ki odgovarjata na vprašanje kam? in kje?, se največkrat ponavljata,

ker sta najpotrebnejša, zato ni prav nič čudno, če sta marsikje izrinila druge sklone, ki bi morali biti po pravilu. Pravo ime v prvem sklonu je tako zamenjal kak drug, sklon po navadi četrti ali — zlasti pri tujcih — peti, če se seveda prvotni sklon ni spremenil tudi po kakšni normalni zvočni spremembi. K sreči je ponekod spet zaživela pravilna oblika za prvi sklon, pogojena prav z odvisnimi skloni. Tako sem na primer neko starejšo Idričanko slišal, ko je rekla: tam gur sa pa Ataleži (torej Otaleži!). Kolikor hočemo, je dokazov, da sta se v starih zapiskih skoraj dosledno pojavljala omenjena dva sklona tudi za prvi sklon. Tolminski urbar iz leta 1377 (izdal ga je leta 1948 zgodovinar Milko Kos) pozna le Othalış (1. sklon) in Othalışach (peti sklon) v funkciji prvega — Otaližah). Na Florjančičevem zemljevidu iz leta 1744 beremo prav tako Othalışach (peti sklon v funkciji prvega) kakor tudi v Ramovševem Konzonantizmu slovenskega jezika iz leta 1924 Otaleže (mišljen je tudi tu prvi sklon, čeprav jasno četrti). Sicer pa tudi v domači govornici nihata dve obliki: pravilna Uataleš in po petem sklonu prevzeta — Uataleže. Uradna oblika je uzakonila Otalež. Ker se slovenski samostalniki moškega spola (brez končnega -i) končujejo v ednini na soglasnik, v množini pa dobijo obrazilo -i, se Otalež lahko šteje edino kot samostalnik moškega spola v ednini, zato tudi Otalež, Otaleža, Otaležu, Otaleži, pri Otaležu, nad Otaležem in ne morda Otaleži, Otalež(ev), Otaležem, Otaleže, pri Otaležih, nad Otaleži, kot bi bilo zgodovinsko in jezikovno utemeljeno. Prebivalci so Otalešci, za ženski spol lahko rečemo tudi Otaležanke, medtem ko se Otaležani nekoliko upira. Pridevnik je seveda otaleški.

NOVAKI. Tu se je lepo ohranila še prvotna oblika. Novaki so pomenili nove naseljnike in obenem kraj, kjer so ti živeli. Nekoč se je lahko reklo »grem v Novake«, kar je pomenilo »grem k Novakom«. V starejših spisih še najdemo: je šel v Nemce, namesto: k Nemcem ali pa kar »na Nemško«. Sicer pa tudi novejši čas pozna nekaj takega, na primer: grem v partizane! Živa ljudska govorica je seveda tudi tu posploševala četrti sklon in ga postavila še na mesto petega: Novake namesto Novaki. Da je pravilno samo Novaki, nam dokazuje drugi sklon, ki mislim, da se glasi edino Novakov (iz Novakov — z Nauakau) in ne Novak. Napačno obliko Novake namesto pravilne Novaki najdemo že v Tolminskem urbarju iz leta 1377, (Noathe, tu je vidna majhna grafična napaka), žal obliko Novake za prvi sklon mnogokrat srečamo tudi še danes. Da se pozneje ne bom več ponavljal, naj tu še enkrat ome-

nim, da so veliko zmede napravili prav pismeni tujci, ki niso poznali slovenskega jezika. Ti so po navadi vprašali preproste ljudi: kje smo? in oni so jim odgovorili v ustreznem sklonu, na primer, v Gorjah, če se je vas imenovala Gorje, in pisar je zapisal, da se kraj imenuje »Goriach«. Tako so Nemci prav radi ponemčevali naša imena, saj se jim je tisti končni -ah zdel kar domač, ker je na stotine nemških imen na -bach ali

sploh na ach! Tudi **GORJE** pri Cerknem so v Tolminskem urbarju zapisane kot Goriach! Nadalje pozna urbar tudi Raunich za **RAVNE** nad Cerknim, kar daje slutiti, da bi moralo biti pravilno v prvem sklonu samo Ravni in ne Ravne, toda o tem in še o čem morda kdaj prihodnjič. Obnovimo si le še prvotno izhodišče, da namreč ne smemo spreminjati že uradno utrjenih imen, pač pa se jih naučimo pravilno uporabljati!

SREČKO LOGAR

Volitve 1967

NOVI REPUBLIŠKI POSLANCI

Občinska skupščina je 9. aprila 1967 na posrednih volitvah in ob navzočnosti 40 odbornikov od 44 izvolila:

- za republiški gospodarski zbor **Mirka Tratnika**, direktorja Montažnega podjetja »Simplex« v Idriji, ki je dobil 30 glasov, medtem ko jih je inž. Ivica Kavčič dobila 10,
- za republiški kulturno-prosvetni zbor **Bojana Križaja**, predmetnega učitelja iz osnovne šole v Idriji, ki je dobil 29 glasov, medtem ko jih je Vinko Cuderman dobil 8, Jelko Kasca 2 in Milan Trušnjevec iz Sp. Idrije 1 glas.

Na splošnih volitvah 23. aprila 1967 je bil izvoljen v republiški zbor republiške skupščine inž. Franjo Kordiš, direktor Gozdnega obrata I v Idriji, ki je dobil 3.771 glasov, medtem ko jih je dobil inž. Cveto Velikonja iz Črnega vrha 3.365, Vlado Zajc iz Cerkna pa 2.666 glasov.

NOVI OBCINSKI ODBORNIKI:

Na volitvah 19. in 23. aprila so volilci izvolili polovico novih odbornikov občinske skupščine:

1. volilna enota, kjer so bili 3 kandidati: Mirko Tratnik, ki je dobil 232 glasov,
3. volilna enota, kjer je bil samo en kandidat: Stanko Murovec, ki je dobil 779 glasov in je bil pozneje izvoljen za predsednika skupščine,
5. volilna enota, kjer sta bila 2 kandidata: Draga Urbas, ki je dobila 208 glasov,
7. volilna enota, kjer sta bila 2 kandidata: inž. Anton Robič, ki je dobil 181 glasov,
9. volilna enota, kjer so bili 3 kandidati: Janko Rupnik iz Čekovnika, ki je dobil 147 glasov,
11. volilna enota, kjer so bili 3 kandidati: Ciril Gantar iz Godoviča, ki je dobil 173 glasov,

13. volilna enota, kjer sta bila 2 kandidata: Janko Mlinar iz Sp. Vrsnika, ki je dobil 184 glasov,
15. volilna enota, kjer je bilo 5 kandidatov: Franc Gnezda iz Gor. Kanomlje, ki je dobil 160 glasov,
17. volilna enota, kjer sta bila 2 kandidata: Mihael Podobnik s Cerkljanskega vrha, ki je dobil 158 glasov,
19. volilna enota, kjer so bili 3 kandidati: Janko Močnik iz Dol. Novakov, ki je dobil 158 glasov,
21. volilna enota, kjer so bili 3 kandidati: Henrik Mavri z Bukovega, ki je dobil 164 glasov.

ZBOR DELOVNE SKUPNOSTI:

Skupina gospodarstva

1. volilna enota, kjer sta bila 2 kandidata: Ferdo Prezelj iz Idrije, ki je dobil 156 glasov,
3. volilna enota, kjer sta bila 2 kandidata: inž. Franc Tušar iz Cerkna, ki je dobil 183 glasov,
5. volilna enota, kjer so bili 3 kandidati: Alojz Kranjc iz Pečnika, ki je dobil 187 glasov,
7. volilna enota, kjer so bili 4 kandidati: inž. Franc Flander iz Idrije, ki je dobil 125 glasov,
9. volilna enota, kjer so bili 3 kandidati: Djokov Trajko iz Idrije, ki je dobil 107 glasov,
11. volilna enota kjer je bil samo 1 kandidat: Silvester Kleindienst iz Idrije, ki je dobil 169 glasov,
13. volilna enota, kjer so bili 4 kandidati: Franc Balant iz Idrije, ki je dobil 41 glasov,
14. volilna enota, kjer je bilo 5 kandidatov: Ivanka Krhlikar iz Idrije, ki je dobila 81 glasov,

Skupina kmetijstva:

15. volilna enota, kjer sta bila 2 kandidata: Jože Rozman iz Idrije, ki je dobil 120 glasov,
17. volilna enota, kjer so bili 3 kandidati: Peter Rupnik iz Zadloga, ki je dobil 119 glasov,
19. volilna enota, kjer sta bila 2 kandidata: Adrej Razpet iz Orehka, ki je dobil 66 glasov.

V naslednjem še nekaj statističnih podatkov:

Republiški zbor je imel 62 volišč, vpisanih volilcev je bilo 11.860, volilo je 10.375 ali 87,4 %, neveljavnih glasovnic je bilo 602, bolnikov 518, službeno odstotnih 103, v JLA 188, neopravičenih pa 616.

Občinski zbor je imel 33 volišč, vpisanih volilcev je bilo 5.563, glasovalo je 4.845 ali 87,1 %, neveljavnih glasovnic 235, bolnikov 219, službeno odstotnih 80, v JLA 117, neopravičeno odstotnih 302.

Kmetijska skupina je imela 20 volišč, 551 volilnih upravičencev, volilo je 508 ali 82,2 %, neveljavnih glasovnic 19, bolnikov 16, službeno odstotnih 0, v JLA 0, neopravičeno odstotnih 27.

Zbor delovnih skupnosti je imel 14 volišč, volilcev je bilo 2.065, glasovalo je 1.753 ali 84,9 %, neveljavnih glasovnic 40, bolnikov 114, službeno odstotnih 122, v JLA 27, neopravičeno odstotnih 49.

Na 1. seji se je konstituirala nova občinska skupščina:

predsednik Stanko Murovec,
podpredsednik Silvester Kleindienst,

predsednik občinskega zbora Bojan Križaj,
predsednik zbora delovnih skupnosti Cveto Velikonja.

Komisija za volitve in imenovanja ima 7 članov, predsednik Franc Ferjančič iz Cerkna.

Komisija za prošnje in pritožbe ima 5 članov, predsednik Valentina Jazbar iz Idrije.

Za sklepanje zakonskih zvez so pooblaščen Silvester Kleindienst iz Idrije, Mirko Tratnik iz Idrije, inž. Anton Robič iz Idrije, Franc Ferjančič iz Idrije in Milan Lahajnar iz Cerkna.

Svet za gospodarstvo ima 14 članov, predsednik inž. Miloš Sulin iz Idrije.

Svet za finance ima 9 članov, predsednik Franc Petrič iz Idrije.

Svet za urbanizem in komunalne zadeve ima 7 članov, predsednik Mirko Tratnik iz Idrije.

Svet za prosveto in kulturo ima 8 članov, predsednik Vinko Cuderman iz Idrije.

Svet za zdravstvo in socialno varstvo ima 9 članov, predsednik Jelko Kasca iz Idrije.

Svet za splošne zadeve ima 7 članov, predsednik Jože Rozman iz Idrije.

Svet za narodno obrambo ima 9 članov, predsednik Stanko Murovec.

Komisija za statut ima 5 članov, predsednik Stanko Murovec.

Mandatno imunitetna komisija občinskega zbora ima 3 člane, predsednik Bojan Križaj iz Idrije.

Mandatno imunitetna komisija zbora delovnih skupnosti ima 3 člane, predsednik Viljem Zajc iz Idrije.

SREČKO LOGAR:

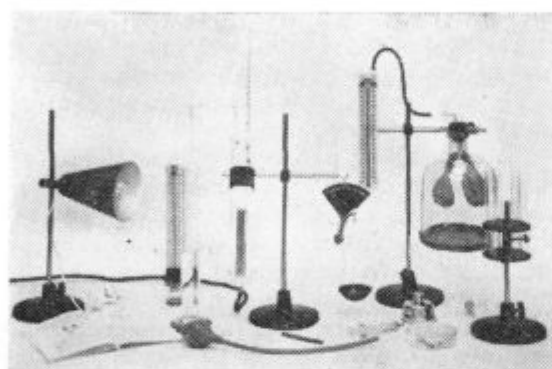
Novo podjetje „UČILA“ Idrija

Večkrat je bilo že omenjeno, da je Idrija vsa povojna leta računala samo na rudnik. Ta napačna in oportunistična miselnost je bila kriva, da se mesto dve desetletji ni razvijalo, da ni gospodarsko napredovalo in da ni moglo zaposljevati nove delovne sile, posebno ženske. Spoznanje, da bo treba v mestu ustanoviti nova gospodarska podjetja, je prišlo torej zelo pozno, vendar upamo, da ne prepozno.

Eno takih podjetij naj bi bila tudi »Učila«, ki ga je ustanovila občina s sklepom dne 27. 9. 1965, z delom pa je začelo 1. 10. 1965.

Ob ustanovitvi tega podjetja je bila napravljena širša analiza predvsem z gospodarsko komercialnega stališča; iz nje je razvidno, da smo v naši državi pri nabavi učil prvenstveno navezani na uvoz in da domači proizvajalci pokrivajo le manjši del potreb naših šol po učilih, brez katerih si danes šolskega pouka niti ne moremo predstavljati. Domači proizvajalci so Učila in Mulaža v Zagrebu, poljoprivredna učila v Vršču, Iskra v Kranju in Vega v Ljubljani. Vsa ta podjetja pa izdelujejo učila kot vzporedni proizvod. Samo učila torej proizvaja idrijsko podjetje.

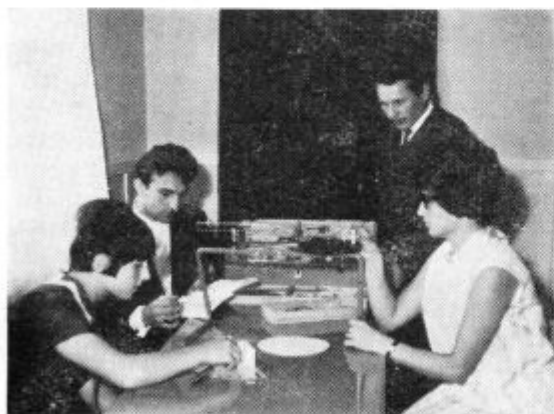
Analiza je sicer pokazala veliko potreb po učilih in najširše perspektive za prodajo v bližnji in daljni bodočnosti, pokazala pa je tudi več negativnih činiteljev. Naša trgovska mreža se zelo rada odloča za uvoz, ker ima pri tem bolj proste roke in večje možnosti za zaslužek, medtem ko je pri domači izdelavi navezana samo na določeno maržo. Za konstrukcijo učil nimamo zveznega predpisa. Izdelava in normativi ter verifikacija je prepuščena republikam. Kriteriji po republikah pa so neenotni in ocena izdelka

odvisi od trgovca, kateremu se mora prilagoditi tudi šola. Obdelano je bilo domače tržišče in tudi možnost za vključitev v mednarodno proizvodnjo.

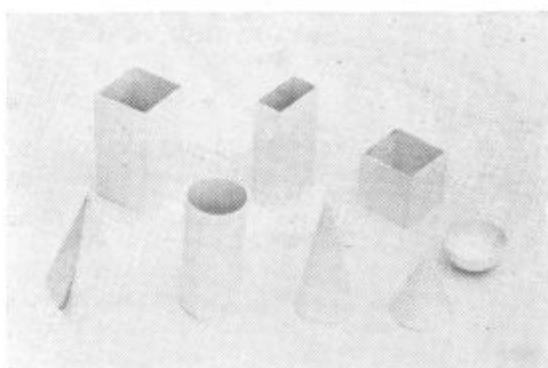
Podjetje je začelo z delom v zelo skromnih razmerah. Sprva je razpolagalo komaj s 5 milijoni Sdin v osnovnih sredstvih, ki so se do sedaj povečala na 10 milijonov. Streho je dobilo v izpraznjeni stavbi v Vojkovi ul. št. 1, kjer ima za sedaj na razpolago 720 m² ter nekoliko možnosti za nadaljnje širjenje.

Sprva so imeli 14 zaposlenih, nato pa je kolektiv narastel na 27, vendar se je zdaj zaradi kooperacije z drugimi podjetji število zmanj-

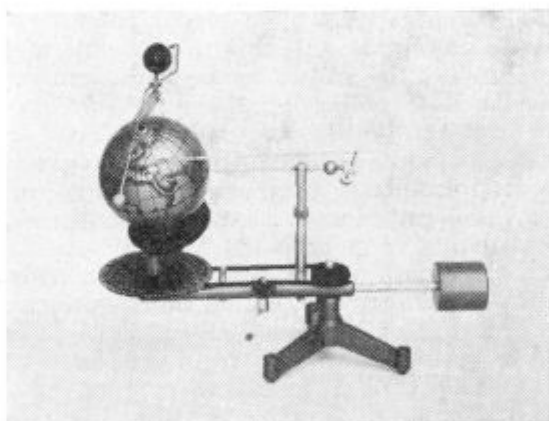

šalo na 19 zaposlenih. Vrednost bruto proizvoda jim bo letos narastla na 120 milijonov Sdin. Do sedaj so osvojili 16 kompletov raz-

nih učil, od katerih jih je tri četrtine že v verifikaciji, pri eni četrtini pa je verifikacija še v postopku.

Zelo naglo pa so tudi posegli na mednarodno tržišče. Prve vzorce so že poslali na Češkoslovaško, za biološka učila, od katerih največ pričakujejo, so se pozanimali tudi Vzhodni Nemci, ki so izdelke razstavili tudi na velesejmu v Leipzigu. Švedska se je zanimala za zbirko kristalne strukture, navezali pa so stike tudi z Madžarsko in Bolgarijo. Sodelovali bodo na moskovskem velesejmu ter na I. mednarodni razstavi učil v Sarajevu.

Dne 15. aprila letos so odprli tudi servis za popravilo svojih in sovjetskih učil v Ljubljani, Tržaška cesta 3.

Za nadaljnji razvoj podjetja bodo seveda rabili večja investicijska in obratna sredstva, računajo tudi na večje razumevanje pri gospodarski banki, ki jim je še pred kratkim lahko nudila samo kratkoročna posojila.

Ob obisku smo lahko ugotovili vso začetno skromnost tega podjetja, ki naj bi v bližnji bodočnosti odigralo večjo gospodarsko vlogo v našem mestu. Ker pa smo istočasno ugotovili tudi mnogo dobre volje kolektiva ter obširne načrte za bodočnost, smemo računati na uspešno rast tega našega najmlajšega podjetja.

LOVCI

Verjetno z začudenjem ogledujete lovsko rubriko. Imela je hud, dolgotrajen porod. Zdaj je tu, jaz pa si podpiram glavo kot ob zadnjem pogonu. Mučno delo! Navada je, tako pravijo, pa baje je tudi res, da se v uvod nekaj učenega napiše. Nič takega mi ne pride na misel, da bi pa že v uvod kako »lovsko« stresel, ne daj bog! Verjemite, še za čiste resnice nas bodo po zobeh vlačili. Je že tako — razvada. Nikar zamere, saj vemo, da vsakdo prav rad sede v lovsko družbo. Kako tudi ne, saj tu sta smeh in vedrina doma. Tu utripa življenje, ki nam ga daje nevidno, a vendar tako neprecenljivo polno, naša narava. Od tu ogromno notranje bogastvo, ki zre skozi hudomušni pogled stare lovske korenine, vznemirjena zvedavost komaj pečenega zelenca, pa vendar povezanost od tu do tam, ko v zadnje slovo zapoje lovski rogovi. In glejte, tu je misel, vredna uvoda. Kako polno doživljamo našo prelepo naravo! Mar je prav, da držimo to zase, se medsebojno ne bogatimo in ne odpiramo teh lepot mladini? Je prav, da nam lovski rog od zadnjega pozdrava zagrne tudi dragocena izkustva in spomine pokojnih tovarišev? Pa to, da se naša bogata lovška tradicija zgublja v ustnem izročilu, kot da smo nepismeni, kot da to, kar je bilo včeraj, danes in jutri ni in ne bo pomembno. To ni prav in prav zato začenjamo s to lovsko rubriko. Sem bomo zapisovali to in ono iz našega življenja in kot je to pestro, taka naj bo tudi vsebina. Medsebojno naj nas bogati, mladini pa razgrinja lepoto narave, da jo bo znala ceniti v hladnem svetu civilizacije.

B. K.

USTANOVLJENA JE LOVSKA ZVEZA IDRIJA

Splošen razvoj samoupravljanja se tudi ob lovskih organizacij ni ustavil. Sprejetju ustreznega temeljnega zakona o lovu sledi republiški zakon in s tem pravna osnova za uresničitev težnje naših članov po ustanovitvi samostojne lovske zveze v Idriji. Razveseljivo je dejstvo, da se združujemo v zvezo zaradi usklajevanja dela na našem ožjem spe-

cifičnem področju, vendar hkrati zastopamo stališče o nujnosti širše povezave na samoupravni osnovi. S tem hotenjem smo se, kmalu po izidu republiškega zakona o lovu, lotili priprav. Po vseh posvetih s predstavniki družin se je rodil tričlanski pripravljalni odbor, ki mu je predsedoval tov. Venceslav Štravs. Odbor je v petmesečnem obdobju lepo pripravil ustanovni občni zbor, ki je bil 26. marca 1967, v dvorani občinske skupščine. Zbora se je poleg lovcev-delegatov udeležilo precej gostov, med njimi predsednik občinske skupščine tov. Janez Dolenc, predstavnik LZ Slovenije in LZ Gorice, kar je poudarilo pomembnost za nas tako važnega trenutka. Prav je, da je kar pripravljalni odbor prevzel vlogo delovnega predsedstva in tako brez spodrseljajev, kratko in plodno izpeljal sicer obširen program k uspešnemu zaključku.

Za uvodnimi besedami tov. Križaja je tov. Štravs kratko orisal temeljno poročilo, ki so ga delegati sprejeli napisanega že pred zborom. Poročilo je bilo obsežno in tehtno, tako da ga bomo zaradi pomembnosti, ne le za nas lovce, temveč tudi za druge, objavili v povzetku v naslednji številki. Za to obširno delo gre vsa zahvala tov. Venceslavu Štravu kot avtorju. Med razpravo so se zvrstili pozdravni nagovori gostov. Zaželeli so nam uspešno delovanje. Prijetno nas je iznenadil predsednik turističnega društva tov. Srečko Logar, ki nam je v nagovoru ponudil poslovni prostor in rubriko v reviji »Naši razgledi«. Oboje smo seveda z veseljem sprejeli.

Ker smo se odločili za javne volitve, smo kaj hitro izvolili 11-članski upravni odbor in 3-članski nadzorni odbor LZ Idrija. V upravni odbor so bili izvoljeni naslednji člani: Jože Kenda in Anton Obid iz LD »Cerkno«, Franc Rupnik iz LD »Javornik«, Milan Štekar in Rafael Kobal iz LD »Dole«, Rudi Peternel, LD »Otavnik«, Vinko Štravs in Bojan Križaj iz LD »Krekovše«, Edo Bogataj iz LD »Idrija«, Viktor Medved iz LD »Sp. Idrija« in dr. Peter Rojc iz LD »Krekovše«.

V nadzorni odbor pa Rafael Petrič iz LD »Sp. Idrija«, Zori Čuk iz LD »Idrija« in Milan Golob iz LD »Cerkno«.

Na ločeni seji, ki je bila po občnem zboru, si je upravni odbor zveze izvolil 5-članski izvršni organ in razporedil zadolžitve takole: Predsednik LZ je postal Bojan Križaj, podpredsednik Jože Kenda, tajnik Venceslav Štravs, blagajnik Rafel Kobal in Franc Rupnik kot član. Za predsednika nadzornega odbora pa je bil izvoljen Rafael Petrič.

Z izvolitvijo organov Zveze, sprejemom njenih pravil smo se zavestno odločili za pravico, ki nam jo daje novi lovski zakon, odločili pa smo se tudi za prevzem vseh dolžnosti in odgovornosti, ki iz tega izvirajo. Teh ni malo, niso majhne, pa tudi ne preproste. V upravljanje sprejemamo živi utrip narave. Dolžni smo jo ohraniti nam in potomcem. Ohraniti jo v burnem svetu civilizacije, ki ji pušča vse manj prostora. Skupna ljubezen do narave je jamstvo, da bomo ob skupnem delu vse boljši tolmači njenih pravic, vse globlji poznavalci njenega življenja in s tem tudi sami vse manj plenitelji pa bolj zdravniki ob poseganju po puški. Zavzetost lovcev na tem zboru, pa tudi sicer, nam daje dovolj moči in jamstva, da bomo v teh plemenitih ciljih tudi uspeli.

ZAPISKI

LETNI OBRAČUN PLANINSKEGA DRUŠTVA IDRIJA

Naše Planinsko društvo je imelo svoj redni letni občni zbor dne 12. aprila 1967. Celotno dejavnost društva je zajelo izčrpno poročilo predsednika inž. Ivana Gantarja, ki je moral navajati, kakor vsa povojna leta, velike težave, s katerimi se je bilo treba boriti. Upravnemu odboru je ob reševanju težkih gospodarskih problemov ostalo le malo časa in energije za res pravo planinsko dejavnost. Mnogo večjo pozornost bi morali posvečati vzgoji mladih planincev. K sreči ima društvo zelo agilen mladinski odsek pod odličnim vodstvom profesorja Andreja Černigoja, zato je vsem navkljub dosegal zavidljive uspehe.

HLEVISKA KOČA je doživljala krizo. Prejšnja oskrbnica je odšla in kočja je bila dalj časa zaprta. Tudi potem ni bila v dobrih rokah. Od

nove oskrbnice pričakujemo, da ji bo pridobila zopet dober sloves in bo zopet postala priljubljeno zavetišče. Posledica teh razmer je bilo 770 din poslovne izgube. Opravljena pa so bila večja vzdrževalna dela.

DOM NA VOJSKEM je prav tako preстал vrsto kriz. Menjali so se kar trije oskrbniki. Do prve polovice je bil zelo zanemarjen. Naslednja oskrbnica je v njem uvedla red in poživel je tudi obisk. Po njenem odhodu so zopet nastale težave in ko smo jeseni dobili novega oskrbnika, smo začeli upati, da bo šlo na bolje. Zimska sezona pa je propadla, ker ni bila plužena cesta in ta prelepi smučarski raj je ostal za smučarje odrezan. Ze letos pa bo treba v njem opraviti večja dela.

ZAVETISČE NA JELENKU je edina točka, s katero ima odbor najmanj dela in veliko zadovoljstva. Vzorina oskrbnica ga vodi v splošno zadovoljstvo, žal pa naši planinci preveč pozabljajo na to krasno planoto s prelepim razgledom in najbogatejšo floro.

PIRNATOVA KOČA NA JAVORNIKU tudi ni imela sreče zaradi odsotnosti sicer marljive oskrbnice in je bila le zasilno oskrbovana. K temu je svoje prispevala tudi slabo vzdrževana cesta, ker moramo tu računati danes predvsem na motorizirano planinstvo. Ze letos bodo potrebna večja vzdrževalna dela.

ZAVETISČE NA SIVKI je naša najbolj zanemarjena postojanka, ki nima prav nikake bodočnosti že zaradi nesrečne lege. Promet v njej pada iz leta v leto. Če bi ne bila na tranzversali, bi jo že pred leti zaprli. Čudno se nam tudi zdi, da tukaj obiskovalci skoraj ne pijejo vina.

Občni zbor je nato soglasno sklenil, da se postojanka zapre. Novi upravni odbor pa se je medtem že dogovoril s kmetom Vodičarjem, ki bo prevzel štampiljko in tujim gostom tudi nudil potrebno zavetišče. Gostje bodo tako tudi resnično obiskali vrh Sivke, saj so do sedaj večinoma ostajali globoko pod njo.

Društvo je imelo 252 starejših članov, 326 mladincev in 213 pionirjev, skupaj torej 791 članstva. Pri tem pa moramo ugotoviti, da je nasproti prejšnjemu letu članstvo padlo za 173, k sreči pa je število mladincev naraslo za 102, pionirjev pa za 77 in smo dosegli celo manjši prirastek. Vzrok za padec pri starejših članih je bilo slabo organizirano pobiranje članarine.

Markacijski odsek je tudi v tem letu popolnoma odpovedal, zato mu bo sedaj treba posvetiti največjo pozornost.

Iz finančnega poročila povzemamo:

Postojanka	Bruto promet	Obračunani dohodki	Stroški	Cisti dohodek	Razl. prom. prom. 1965
Jelenk	63.667,85	24.266,48	14.593,89	+9.672,59	+4.653,39
Hleviše	17.809,32	7.529,51	8.299,—	—769,49	+2.011,74
Sivka	12.840,—	4.482,86	3.612,04	+870,82	—4.935,41
Javornik	13.240,79	5.563,11	6.053,75	—490,64	+752,18
Vojsko	146.789,49	60.192,43	51.206,56	+8.985,87	+5.626,47
Skupaj	254.347,45	102.034,39	83.765,24	+18.269,15	+8.108,37

Po odštetju neposlovnih dohodkov in odštetju neposlovnih izdatkov je bil finačni uspeh le pozitiven z Din 22.994,16, premoženjsko stanje pa je naraslo za Din 58.151,46. Vprašanja pa je, če bodo sredstva zadoščala za naraščajoče potrebe v postojankah, posebno še, ker bo sedaj mo-

rilo društvo odvajati težak prometni davek, pri čemer se moramo načelno vprašati, če so planinske postojanke še sredstvo za rekreacijo našega delovnega človeka?

Predsednikovo poročilo je dopolnil načelnik mladinskega odseka, ki je navedel in analiziral

11 večjih prireditev, na katerih je sodelovalo skupaj 243 pionirjev in mladincev. Imamo prav lepo število transverzancev, največji uspeh pa je dosegla gimnazijska skupina z osvojitvijo Vojkovega memoriala na Nanosu, kjer sta tudi pionirski skupini dosegli obe prvi mesti. Na vodniškem tečaju na Vršiču sta dva naša mladinceva opravila izpite z dobrim, dva pa z odličnim uspehom. Nande Rupnik je bil najboljši tečajnik in je bil predlagan za člana mladinskega odbora Zveze. Pomoč, ki jo je planincem nudil sklad za pospeševanje društvene dejavnosti, je bil torej dobro naložen.

Nadzorni odbor je imel nekaj pripomb in nasvetov administrativnega značaja, pa tudi razprava po poročilih je dala nekaj koristnih predlogov.

Po volitvah in konstituiranju smo dobili naslednje društveno vodstvo: predsednik inž. Ivan Gantar, podpredsednik Jože Lazar, tajnica Ivanka Jeklin, blagajnik Janko Miklavčič, gospodar Janez Likar, propagandist inž. Martin Pišlar, vodja mladinskega odseka Andrej Černilogar, člani mladinskega odseka: Milan Vončina, Cveto Koder, Nande Rupnik in prof. Draga Urbas. Nadzorni odbor: Srečko Logar, Rado Prelovec in Leon Poljanec.

Obsežen delovni program je izdelal predvsem mladinski odsek, vse pa kaže, da se bo moral upravni odbor še nadalje ubadati predvsem s težkimi gospodarskimi problemi.

S. L.

USTANOVITEV OBČINSKE ZVEZE ZA TELESNO VZGOJO

Dne 3. aprila 1967 je bil ustanovni občni zbor Občinske zveze za telesno vzgojo v Idriji, kateremu je prisostvovalo 13 predstavnikov šol, telesnovzgojnih društev in družbeno-političnih organizacij.

Stanko Murovec je v imenu iniciativnega odbora začel občni zbor in navedel nekaj uvodnih misli o pomenu in namenu te organizacije, nakar je bil soglasno sprejet statut zveze. Andrej Mažgon je nato govoril o programu zveze ter navedel, da je tudi pri tem delu potrebna sistematika, načrtnost in prizadevnost. Z dosedanjim stihijstvom je treba prenehati. Prva naloga naj bo ugotavljanje stopnje razvoja telesne kulture v naši občini, gledana predvsem skozi prizmo društev za telesno vzgojo in na osnovi teh ugotovitev pripraviti načrt dela, ki naj obsega predvsem naslednje:

- načrtno razvijati telesno kulturo, posamezne športne panoge v skladu s prirodnimi, kadrovskimi in finančno materialnimi možnostmi,
- omogočiti preko osnovnih organizacij čim večjemu številu članov redno in sistematično kulturo v okviru družbenih organizacij za telesno kulturo, kakor tudi v šolskih športnih društvih in sindikalnih aktivih,
- razširjati osnovne organizacije v občini z ustanavljanjem novih in krepitevijo že obstoječih,
- organizirati preko strokovnih organov oziroma tekmovalnih skupnosti za eno ali več občin tekmovalništva oziroma prvenstva za vse tiste športne panoge, za katere je v občini zanimanje, hkrati pa so za take športne panoge dani tudi materialni pogoji,
- voditi kadrovske politike, kamor sodi ne samo šolanje kadrov, marveč tudi nagrajevanje zaslužnih delavcev,

- skrbeti za organizacijo rednih in sistematičnih zdravniških pregledov,
- doseči formiranje skladov za telesno vzgojo, v katere naj se obvezno stekajo vsa sredstva iz športne napovedi, iz občinskega proračuna in gospodarskih organizacij,
- sodelovanje z občinsko skupščino in turističnimi organizacijami pri sprejemanju družbenega plana ter urbanističnih načrtov posameznih naselij, pri čemer je treba imeti pred očmi predvsem načrtnost gradnje novih objektov za telesno kulturo,
- skrbeti skupno s komunalnimi zavodi za upravljanje in vzdrževanje telesno kulturnih objektov in domov,
- sodelovati z drugimi družbenimi organizacijami v občini pri zbiranju vodstvenih kadrov za telesno kulturo, kakor tudi pri proslavljanju krajevnih in ostalih praznikov in podobno.

Program dela zvez je bil soglasno sprejet. V razpravi je bilo nato poudarjeno, da je ta program predvsem dolgoročni, strokovni odbor pa naj sestavi program letošnjih športnih prireditev.

Nato je bil za predsednika zveze izvoljen inž. Peter Logar, za člane pa Stanko Murovec, Franc Flander, Gospava Tavčar, Nino Caruso in Andrej Mažgon. Za vodjo strokovnega odbora je bil izvoljen Andrej Mažgon, ki bo imel pri zvezi status profesionalca. Člani strokovnega odbora pa so: Sandi Carli, Viktor Crnobrnja, Milan Miklavčič, Viktor Koler, Miloš Poljanšek, Jože Podobnik. V nadzorni odbor so bili izvoljeni Marija Logar, Franc Hladnik in Rado Prelovec.

Zbor je sprejel tudi sklep, da je treba čimprej ustanoviti komisijo profesorjev in učiteljev telesne vzgoje pri zvezi, ki bo skrbela predvsem za strokovnost dela.

Število osnovnih organizacij, ki so do sedaj včlanjene v zvezi, je še zelo skromno: TVSD »Partizan—Rudar« iz Idrije, ŠSD »Merkur« iz idrijske gimnazije in Smučarski klub iz Cerkna.

NOGOMET

Po dveh letih premora so Idrijčani zopet lahko gledali nogometne tekme. Obnovljen je bil Nogometni klub in postavljen trener, ki bo vadal člane in mladince. Tekme v Primorski ligi si je do sedaj ogledalo preko 4.500 gledalcev, česar bi bili veseli tudi klubi, ki nastopajo v I. slovenski ligi. Z doseženimi uspehi moramo biti za letos kar zadovoljni:

V Vipavi 25. 9. 1966 Vipava : Rudar 3:2 (1:1). V tekmi dveh popolnoma enakovrednih nasprotnikov so imeli napadalci Vipave več sreče. V drugem polčasu so imeli Idrijčani igro v svojih rokah, vendar niso uspeli izenačiti.

V Idriji 2. 10. 1966 Rudar : Pivka 10:0 (5:0). Idrijčani so bili stalno v veliki premoči in so šibkega nasprotnika katastrofalno porazili. Tekmo je gledalo 600 obiskovalcev.

V Anhovem 9. 10. 1966 Anhovo : Rudar 3:2 (3:0). Anhovci so bili v prvem polčasu v premoči in so učinkovito napadali preko hitrih kril. V drugem polčasu pa so bili naši igralci v premoči, vendar niso mogli nadoknaditi razlike iz prvega polčasa. Rudar je vložil pritožbo, ker sta imela samo dva igralca Anhovega pravilno izpolnjeno izkaznico, vendar je bila pritožba zavržena.

V Idriji 16. 10. 1966 Rudar : Koper B. Okrog 400 gledalcev je zaman čakalo nogometne igre iz Kopra! Prišlo je do neljubega nesporezuma, katerega naj bi bila kriva pošta. Tekma bo ver-

jetno ponovljena, sicer pa ne vpliva na klasifikacijo, ker tekmuje Koper izven konkurence.

V Piranu 23. 10. 1966 2:2 (1:1). Nepričakovano je Rudar zaigral odlično in tako osvojil dragoceno točko.

V Postojni 30. 10. 1966 Nanos : Rudar 3:2 (1:2). Pred 200 gledalci je domači Nanos na težkem terenu s težavo premagal naše moštvo. Če bi Poljanšek ne bil nesrečno zastreljal enajstmetrovke, bi naši borbeni igralci verjetno prinesli iz Postojne vsaj eno, če ne obe točki.

V Idriji 6. 11. 1966 Rudar : Adria iz Mirna 4:2 (2:1). Zaslužena zmaga moštva, čeprav so prvi prišli v vodstvo gostje. Idrijčani so se boljše znašli na težkem terenu in blatnem igrišču.

Tako je naše moštvo v jesenskem delu tekmovala ostalo na 5. mestu s petimi točkami.

V Idriji 16. 4. 1967 Rudar : Vipava 5:1 (2:0), dejansko 0:3. Pred 600 gledalci je Rudar visoko premagal goste iz Vipave. Junak dneva je bil Viktor Crnobrnja, ki je sam zabil 4 gole. Po tekmi je vodstvo Vipave vložilo pritožbo, kateri je bilo ugodeno in obe točki sta šli v Vipavo. Izgovorov je bilo mnogo. Nagajalo je vreme. Mnenja pa smo, da vreme na registracijo, zaradi katere smo izgubili točki, ni moglo vplivati.

V Pivki 23. 4. 1967 Pivka : Rudar 0:8 (0:4). Pričakovana zmaga je bila zelo visoka nad še vedno šibkim nasprotnikom.

V Idriji 7. 5. 1967 Rudar : Anhovo 1:2 (0:1). Nepričakovan poraz našega moštva, ker so se Anhovci branili izredno trdovratno, vendar vmes tudi napadali in dosegli dva gola. Pred 600 gledalci je Pavlin iz Kromberga sodil to tekmo zelo slabo.

V Kopru 14. 4. 1967 Koper B : Rudar 1:3 (0:1). Po prejšnjem porazu nihče ni računal na zmago, vendar so naši zaigrali zelo lepo in koristno in Koprčani so morali priznati premoč gostov.

V Idriji 21. 5. 1967 Rudar : Piran 2:1 (1:0). Tekmo je gledalo okoli 1000 gledalcev, ki so navdušeno pozdravili zmago domačega moštva. Piran je prišel po obe točki, vendar se je v tej tekmi vračunal. Na oko ni bila lepa, zato pa toliko bolj razburljiva.

V Idriji 28. 5. 1967 Rudar : Nanos iz Postojne 1:1 (1:1). Tokrat je imelo naše moštvo veliko srečo. Ob koncu prvega polčasa je bil poškodovan Mažgon, vendar so se Idrijčani znali dobro braniti in žilavi napadi Postojnčanov so ostali brez uspeha. Pohvaliti moramo tudi vratarja Jereba.

Mnogo uspešnejše se v tem tekmovanju borijo naši mladinci, ki na tihem celo računajo na prvo mesto. Tekmovanje gre h kraju in bomo v prihodnji številki o njem več poročali.

S. J.

Ohranili jih bomo v lepem spominu

Marija Felc roj. Velikajne, družinska upokojenka iz Sp. Idrije 51a, rojena 4. 8. 1908 v Sp. Idriji, je umrla 19. 2. 1967 v Sp. Idriji. NOV je začela podpirati že konec leta 1942 in je sodelovala zelo aktivno do osvoboditve. Pri tem delu so bile zelo aktivne tudi njene hčerke.

Filip Gantar iz Gorenje vasi 30, rojen 30. 4. 1913 v Godoviču, je umrl 25. 10. 1966 v Gorenji vasi.

Viktor Novak iz Maribora, Taborska 2, rojen 17. 7. 1890 v Idriji, je umrl 26. 12. 1966 v Mariboru.

Frančiška Polegeg, roj. Modrijan iz Šentilja 120, rojena 25. 9. 1894 v Idriji, je umrla 2. 12. 1966 v Mariboru.

Rudolf Volk iz Dobravelj 92, rojen 19. 12. 1909 v Idriji, je umrl v Dobravljah 25. 11. 1966.

Marija Treven, roj. Berčič iz Nove Gorice, Delpinova 36, rojena 18. 3. 1889 v Idriji, je umrla 1. 12. 1966 v Novi Gorici. Njen mož Leopold Treven je bil med prvimi, ki so se pridružili komunistični partiji. Pri težkem ilegalnem delu mu je zvesto pomagala tudi pokojnica. Ko se je v Idriji začelo širiti narodnoosvobodilno gibanje, so bili Trevnovi med prvimi, ki so se organizirano pridružili borbi in njihov dom je kmalu postal središče, kjer so se stikale niti ilegalne pošte med Idrijo, Gorico in Trstom ter Ljubljano. Tu se je zbiralo tudi mnogo materiala, ki je nato odhajal k partizanom. V njihovi hiši je bil v avgustu 1942 eden prvih sestankov, kjer je bilo dogovorjeno vse potrebno za ustanovitev Mestnega odbora OF. Njena hčerka Minka, ki jo sicer poznamo pod imenom Milica Primožičeva, je bila med ustanovitelji tega odbora, ki je potem odigral najvažnejšo vlogo v našem mestu. Trdna in odločna je ostala tudi po osvoboditvi, vedno pripravljena na dober nasvet in spodbudo pri političnem delu svoje hčerke in zeta ter vseh tistih, ki jih je poznala iz časov

borbe. Idrija jo bo zato ohranila v najlepšem spominu.

Pavla Tekal, rojena Lapajne iz Ljubljane, Zrinjskega 7, rojena 29. 6. 1889 v Idriji, je umrla 30. 11. 1966 v Ljubljani.

Ivan Grošelj, upokojeni rudarski nadzornik iz Idrije, Ljubljanska 13, rojen 31. 5. 1912 v Idriji, je umrl 21. 1. 1967 na Golniku. Naše mesto ga bo ohranilo v lepem spominu kot navdušenega planinca in prijatelja narave.

Ivan Jurjavčič iz Ljubljane, Jurčičev trg 2, rojen 24. 5. 1904 v Idriji, je umrl 16. 1. 1967 v Ljubljani.

Andrej Tušar iz Ljubljane, Ob Zeleni jami 13, rojen 12. 10. 1906 v Idriji, je umrl 22. 12. 1966 v Ljubljani.

Blaž Likar, upokojenec iz Idrije, Kosovelova 14, rojen 29. 1. 1895 v Idriji, je umrl 9. 12. 1966 v Ljubljani.

Ivan Likar iz Kranja, inšpektor DOZ v pokoj, rojen 23. 3. 1890 v Idriji, je umrl 2. 9. 1966 v Kranju. Bil je aktivist NOB in je bil zaradi svojega dela predlagan za ustrelitev, kar pa se je OF posrečilo preprečiti.

Katarina Čuk, roj. Velikajne, družinska upokojenka iz Idrije, Rožna 27, rojena 24. 11. 1886 v Sr. Kanomlji, je umrla 21. 2. 1967 v Idriji.

Frančiška Močnik, roj. Skok, gospodinja iz Idrije, Triglavska 33, rojena 26. 9. 1886 na Prapretnem, je umrla 23. 2. 1967 v Idriji.

Katarina Vidmar, roj. Vončina, družinska upokojenka iz Idrije, Platiševa 6, rojena 7. 4. 1898 v Idriji, je umrla 25. 2. 1967 v Idriji.

Av gust Pavšič, upokojen kovač iz Idrije, Triglavska 27, rojen 16. 8. 1912 v Levpi, je umrl v prometni nesreči 28. 2. 1967 v Idriji. Pred vojno je bil sezonski delavec. Nekaj let pred vojno je prišel v Gor. Kanomljo kot cestni delavec in se tu poročil. V začetku 1943 se jo povezal z aktivisti NOV in začel aktivno sodelovati. Kljub

invalidnosti je takoj po kapitulaciji Italije vstopil v Idrijski odred — v poznejšo Vojkovo brigado. Pozneje je bil dodeljen Dolomitskemu odredu, Vipavskemu vojnemu področju, komandi mesta Dornberg, nekaj časa je bil tudi na Vojni oblasti in v začetku 1945 je bil premeščen k Gregorčičevi brigadi, kjer je ostal do konca vojne. Ze med vojno je bil zaradi izredne sposobnosti in požrtvovalnosti povišan v poročnika in je sprejel več odlikovanj. Sedaj je bil rezervni kapetan. Po vojni je bil zaposlen pri rudniku kot kovač, kjer je bil tudi upokojen.

Janez Kočevar, upokojeni rudar iz Idrije, Otona Zupančiča 15, rojen 6. 11. 1879 v Starem trgu, je umrl 28. 2. 1967 v Idriji.

Frančiška Vehar, čipkarica iz Gor 30, rojena 31. 3. 1889 v Jeličnem vrhu, je umrla 7. 3. 1967 na Gorah.

Ferdinand Bajec, gozdni delavec iz Črnega vrha 45, rojen 25. 5. 1901 v Črnem vrhu, je umrl 17. 3. 1967 v Črnem vrhu. Za NOV je začel delati proti koncu 1942, v NOV pa je vstopil 15. 10. 1943 in je bil potem aktiven borec v raznih ednicah do konca vojne.

Viktor Lipužič, upokojeni tesar iz Lazca 16, rojen 20. 4. 1894 v Lazcu, je umrl 19. 3. 1967 v Lazcu.

Lovrenc Kakošar, gozdni delavec v pokoju z Vojskega 54, rojen 7. 8. 1875 v Gor. Kanomlju, je umrl 21. 3. 1967 na Vojskem.

Karel Čuk iz Lomov 6, rojen 20. 10. 1966 v Lomeh, je umrl 28. 3. 1967 v Lomeh.

Jožef Lapajne, kmetovalec z Vojskega 65, rojen 14. 3. 1890 na Vojskem, je umrl 28. 3. 1967 na Vojskem.

Marija Rudolf, gospodinja iz Črnega vrha 10, rojena 18. 10. 1901 v Zadlogu, je umrla 30. 3. 1967 v Črnem vrhu.

Ivan Lazar, delavec iz Gor. 31, rojen 7. 5. 1940 v Jeličnem vrhu, je umrl 1. 4. 1967 na Gorah.

Matevž Rovtar, upokojeni rudar iz Sr. Kanomlje 5, rojen 27. 9. 1883 v Krnicah, je umrl 1. 4. 1967 v Sr. Kanomlju.

Ivan Sinkovec, kmet iz Gor. Kanomlje 4, rojen 12. 4. 1882 v Gor. Kanomlju, je umrl 1. 4. 1967 v Gor. Kanomlju.

Alojzija Kenda, roj. Zajc, gospodinja iz Lazca loga 50, roj. 13. 8. 1878 v Črnem vrhu, je umrla 30. rojen 18. 6. 1897 v Lazcu, je umrla 2. 4. 1967

Ivan Lapajne, upokojeni rudar iz Sp. Idrije 13, rojen 10. 5. 1880 v Sp. Idriji, je umrl 4. 4. 1967 v Sp. Idriji.

Ivana Obid, roj. Lahajnar, družinska upokojenka s Cerkljanskega vrha 10, rojena 5. 3. 1900 v Koprivniku, je umrla 5. 4. 1967 v Otaležu.

Ivana Rupnik, roj. Semrl, gosp. iz Zadloga 50, rojena 13. 8. 1878 v Črnem vrhu, je umrla 5. 4. 1967 v Zadlogu. Kljub visoki starosti je med borbo pridno pomagala borcem, ki so našli pri njej vedno zatočišče.

Katarina Zgavec, gospodinja z Vojskega 79, rojena 10. 11. 1894 na Prapetnem, je umrla 11. 4. 1967 na Vojskem.

Franc Kosmač, upokojeni rudar iz Idrije, Cankarjeva 1, rojen 16. 11. 1908 v Idriji, je umrl 12. 4. 1967 v Idriji. Pred vojno je bil večidel brez zaposlitve ali pa je delal kot sezonski delavec. Odsel je v staro Jugoslavijo, kjer je delal po raznih bosanskih rudnikih. Tik pred vojno se je vrnil, bil pa je stalno preganjan in večkrat zaprt. V NOV je vstopil 2. 9. 1944 in je bil dodeljen komandi mesta Vojsko, kjer je ostal do konca vojne.

Jožef Peljhan, kmetovalec iz Jeličnega vrha 19, rojen 7. 3. 1902 v Sturjah pri Vipavi, ju umrl 17. 4. 1967 v Jeličnem vrhu.

Rudolf Troha, vodovodni inštalater iz Idrije, trg maršala Tita 1, rojen 20. 3. 1909 v Idriji, je tragično preminul 20. 4. 1967 v Idriji.

Pavla Sartori, roj. Kogej, gospodinja iz Idrije, Gregorčičeva 2, rojena 22. 1. 1897 v Idriji, je umrla 24. 4. 1967 v Idriji. Med borbo je živela v Cerknem, kjer je vsestransko in požrtvovalno pomagala borcem.

Jožefa Tekavec, roj. Božič, družinska upokojenka iz Idrije, Kajuhova 11, rojena 3. 4. 1885 v Idriji, je umrla 26. 4. 1967 v Idriji.

Franc Stucin, uslužbenec iz Idrije, Bazoviška 8, rojen 19. 5. 1916 v Jagrscab, je umrl 27. 4. 1967 v Idriji. Bil je iz znane partizanske družine, ki je mnogo žrtvovala za našo borbo. Bil je v vojnem ujetništvu v Franciji.

Katarina Peljhan, roj. Podobnik, gospodinja iz Predgríž 30, rojena 18. 11. 1893 v Čekovniku, je umrla 28. 4. 1967 v Predgrížah. Bila je družinski invalid po umrlem možu, aktivistu iz NOV.

Ana Kos, roj. Obid, upokojenka iz Idrije, St. Rozmana 2, rojena 26. 7. 1879 na Bukovem, je umrla 1. 5. 1967 v Idriji.

Ivana Lampe, roj. Čuk, gospodinja iz Zadloga 4, rojena 26. 1. 1900 v Predgrížah, je umrla 6. 5. 1067 v Zadlogu. Bila je družinski invalid po umrlem borcu NOV.

Ivana Corn, roj. Vončina, gospodinja iz Sp. Kanomlje 5, rojena 3. 6. 1872 v Zirovnici, je umrla 6. 5. 1967 v Sp. Kanomlju.

Marija Bezeljak, roj. Mažgon, družinska upokojenka iz Idrije, Carl Jakoba 8, rojena 19. 5. 1895 v Ledinah, je umrla 6. 5. 1967 v Idriji. Za našo borbo je začela delati proti koncu 1942. Njen sin Jakob je septembra 1943 vstopil v NOV in je padel kot borec Vojkove brigade 27. 3. 1944 na Gorah v boju z Nemci.

Ana Podobnik, gospodinja iz Sp. Idrije 1, rojena 28. 7. 1908 na Vojskem, je umrla 30. 3. 1967 v Ljubljani.

Ivana Likar, roj. Albreht, družinska upokojenka iz Idrije, ul. Zmage 7, rojena 3. 5. 1899 v Idriji, je umrla 12. 4. 1967 v Ljubljani.

Pavel Novak, upokojeni rudar iz Idrije, Gregorčičeva 17, rojen 28. 6. 1895 v Idriji, je umrl 25. 1. 1967 v Ljubljani.

Štefanija Zazula, roj. Terpin iz Modreja 24, rojena 25. 12. 1902 v Idriji, je umrla 10. 4. 1967 v Šempetru pri Gorici.

Marija Kenda, upokojena uslužbenka iz Idrije, Trg. Maršala Tita 5, rojena 9. 2. 1889 v Idriji, je umrla 9. 2. 1967 v Ljubljani.

Valentin Treven, zdravstveni tehnik in znani fotograf-amater iz Idrije, Prešernova 14, rojen 14. 11. 1922 v Idriji, je umrl 22. 2. 1967 v Ljubljani.

Viktor Treven iz Ljubljane, Prešernova 17, rojen 30. 3. 1887 v Idriji, je umrl 28. 1. 1967 v Ljubljani.

Vinko Kenda, rudar iz Sp. Kanomlje, rojen 15. 1. 1923 v Sp. Kanomlju, je umrl 13. 3. 1967 na Golniku.

Anton Ogrič iz Matke 47, rojen 3. 11. 1908 v Idriji, je umrl 2. 3. 1967 v Matki.

Franc Bogataj, kmetovalec iz Dol 29, rojen 30. 9. 1902 v Doleh, je umrl 28. 3. 1967 v Šempetru pri Gorici.

Antonija Nagode, gospodinja iz Lomov 14, je umrla 30. 3. 1967 v Šempetru pri Gorici.

Franc Kenda, učenec iz Sp. Idrije 62, rojen 27. 8. 1958 v Sp. Idriji, je umrl 22. 3. 1967 v Ljubljani.

Ivana Šen, roj. Zajec, gospodinja iz Strmca 10, rojena 22. 6. 1910 v Mrzlem logu, je umrla 3. 4. 1967 v Šempetru pri Gorici.